N°. 17. Donderdag 7 Juli 1904. 4de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

Orgaan der Vereeniging

OOST EN WEST.

Abonnementsprijs per jaar.

Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling*. f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.05

Prijs der advertentiën.

Per regel . . . . f 0.10
Bij plaatsing van 300 regels . - 0.09
» » » 1000 » . - 0.08
» » » 3000 » . - 0.07

Mededeelingen of **Ingezonden Stukken** moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan den *Voorzitter*, G. E. V. L. VAN ZUYLEN, **7a Heerengracht** of aan den *Wnd Secretaris*, H. L. VORSTENBOS, **42 Witte de Withstraat**, beiden Den Haag.

Voor de **Administratie**, ook wat betreft **Abonnement** en **Verandering van woonplaats**, wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, **212 Riouwstraat**, voor **Advertentiën** tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG” ***Haagpoort 4***, beiden Den Haag.

Dit nummer bestaat uit Twee Bladen.

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.
Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f 5.— 's jaars, (voor het buitenland minstens f 2.50)
Zij die f 5 of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100, zijn donateur(trice).
Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Weekblad toegezonden.

De ondergeteekende
wonende te *wenscht*
donateur-trice / lid *te worden der Vereeniging* „Oost en West” *tegen een jaarlijksche contributie van*
f
den 190
Handteekening:
Straat of gracht:

Inhoud van dit nummer.

Generaal van Heutsz. — Het vaderland over koloniale ondernemingen. — Weekoverzicht. — De Preanger landrenteregeling. — O.-Ind. Berichten. — W.-Ind. Berichten. — Uit O.-Ind. Bladen. — Van Vreemde Koloniën. — Ledenlijst. — Passagierslijst. — Feuilleton.

Generaal J. B. VAN HEUTSZ,

In ons weekoverzicht gaven wij bij herhaling te kennen, hoe ook wij ten volle instemmen met de hulde, die het Nederlandsche volk zal brengen aan den man, die door zijn militair en politiek beleid den ruim dertig jaren durenden Atjehoorlog nabij zijn einde heeft gebracht en, naar wij hopen en vertrouwen, binnen kort, door het verkrijgen van eene blijvende pacificatie de kroon zal zetten op zijn werk.

Het moge ons als mensch verdrieten, wanneer wij uit de telegrammen vernemen, hoeveel offers de laatste onderwerpingstocht van overste van Daalen aan den dapperen vijand kostte, uit een staatkundig oogpunt werd ongetwijfeld die tocht noodzakelijk geoordeeld, want de goede zorgen voor het welzijn der bewoners van het veroverde land hebben steeds de handelingen van den Opperbevelhebber-Gouverneur gekenmerkt en wij kunnen ons gerust overtuigd houden, dat het ook hem ter harte gaat, dat zelfs vrouwen en kinderen zich ten doode wijdden om de vrijheid te verdedigen, die zij een geluk en een recht achtten.

Wat ons bij dezen blijden intocht vooral verheugt, is de nagenoeg algemeene sympathie, die het welkom! aan van Heutsz, bij iedereen heeft gevonden. Ook de Presidente van «Oost en West» heeft, met instemming van het dagelijksch bestuur der Vereeniging, in het ontvangst-comité zitting genomen.

Maandag 11 Juli wordt de Generaal aan het Hollandsche Spoorstation door een deel van het comité ontvangen en naar het Hôtel des Indes geleid, waar de voorzitter, de Luitenant-Generaal A. Kool hem onzen heilwensch brengen zal.

Nog denzelfden dag om 3 ure n.m. zal in de concertzaal van den Dierentuin, de algemeene huldebetuiging plaats hebben.

Het „Vaderland” over Koloniale ondernemingen.

In ons nummer van den 9en Juni j.l. gaven wij, aan de hand van twee buitenlandsche koloniale bladen, een kort overzicht van het verhandelde in de jongste, te Wiesbaden gehouden zitting van het Koloniaal Internationaal Instituut, en vestigden daarbij de bijzondere aandacht op het door Dr. Scharlach ingeleide onderwerp: de «organisatie van het kapitaal ten behoeve van de koloniën.»

Dr. Scharlach verdedigde de meening, dat voor eene werkelijk populaire koloniale beweging, alleen ideale belangstelling in koloniale zaken onvoldoende is, maar dat men daartoe ook het kleine kapitaal gelegenheid moet geven om aan koloniale ondernemingen deel te nemen. Dit vond echter in de vergadering eene nagenoeg algemeene bestrijding. Men meende, dat daartoe aan koloniale ondernemingen te veel risico verbonden is en J. Chailley-Bert, die lid van het Instituut is en tevens redacteur van de *Quinzaine Coloniale* besloot zijn oordeel over de plaats gehad hebbende discussie, met de volgende reeds 9 Juni door ons aangehaalde alineas:

«Met den tegenwoordigen toestand in de fransche «en duitsche koloniën voor oogen, zou het hoogst «onvoorzichtig wezen, om zich tot de kleine «spaarders te wenden. De koloniale ondernemingen «staan op nog te weinig vasten grondslag en zijn «gemeenlijk nog te weinig bestudeerd, om iets «anders dan de groote kapitalen tot zich te trekken, «die zonder schade voor de koloniale zaak een «verliesje kunnen velen. Teleurstellingen ten deze «van de kleine spaarders zouden aanleiding geven «tot klachten, welke aan de zaak afbreuk zouden «doen.

«De beste propaganda, die voorzichtige en ver«lichte kolonialen kunnen maken, bestaat in eene «aandachtige studie van de zaken, die zich voor«doen; te trachten slechts goede zaken te maken «en daarmee zooveel geld te verdienen als mogelijk «is, en in het land het alsdan gerechtvaardigd «denkbeeld te verspreiden, dat de koloniale zaken «vruchtdragend zijn, zoodat zelfs eerlang het kleine «kapitaal het kan wagen daaraan deel te nemen».

Ook op ons had de rede van Dr. S. het allereerst den indruk gemaakt, dat ze als lokaas moest dienen voor de duitsche klein-kapitalisten, hetgeen wij dan ook duidelijk deden uitkomen, doch wij meenden tevens, dat voor de nederlandsche evenals voor de engelsche koloniën, waar tal van goede, rentegevende ondernemingen het moederland verrijken, de toestand anders is. Ook dit had Chailley-Bert, die beide koloniën kent, best begrepen, toen hij alleen van den twijfelachtigen staat der zaken in de fransche en duitsche koloniën sprak.

Wij eindigden daarom ons artikel van 9 Juni met de slotopmerking, *dat het denkbeeld van Dr. S, onzes inziens voor nederlandsche toestanden, zoowel hier als in de koloniën, eene nadere overweging alleszins verdient.*

Die slotopmerking vond het eerst weerklank, bij het *Vaderland*. In een redactie-artikel van 30 Juni (Avondblad A van 1 Juli), getiteld «Kapitaal en Koloniën» werden wij onder handen genomen, omdat wij *sympathie betuigden* met het lievelingsdenkbeeld van Dr. Scharlach en maakte het blad ten slotte de niet zeer vriendelijke opmerking, dat «het Koloniaal Weekblad» nu juist niet de beste honig heeft gezogen uit de buitenlandsche bloemen, die zij (het) meende te mogen plukken in den tuin van het «Institut Colonial International».

Wat nu bedoeld werd met dat bloempjes plukken in den tuin van het I. C. I. is ons niet recht duidelijk. Iedere week kan men in onze rubriek «Van vreemde Koloniën» bloempjes vinden, die wij ter wille onzer lezers en tot leering van ons volk, plukken in de tuinen van koloniale geschriften en vereenigingen van allerlei aard en hoewel wij nu het meermalen genoemd Koloniaal Instituut voor een zeer nuttige instelling houden, vooral nu het in de laatste jaren, wat minder geheimzinnig is geworden, hebben wij er nooit aan gedacht, dat het er een gereserveerden tuin op na hield.

En nu de kwaliteit van den honig?

Evenals het «Vaderland» hebben wij er immers op gewezen, dat het zoet gefluit van den vogelaar om kapitaal te krijgen voor dubieuze ondernemingen onze aandacht niet was ontgaan en met C. B. zijn wij het volkomen eens, dat alle ondernemingen en dus ook de koloniale goed moeten worden bestudeerd en men trachten moet slechts goede zaken ter markt te brengen. Maar wij zijn toch ook met Dr. S. overtuigd, dat het volk, zooals het thans denkt — de groote menigte — eerst dan ernstig zich de koloniale zaken zal gaan aantrekken, als het ook *direct* geldelijk belang bij den voorspoed der koloniën heeft. De waarheid van die stelling ligt helaas! voor de hand en ze werd ons practisch bevestigd bij de propaganda, die wij, nu en dan, maakten voor de vereeniging «Oost en West».

Meermalen toch werd ons gevraagd, of wij aan de Vereeniging niet konden verbinden het exploiteeren van winstgevende ondernemingen met kleine aandeelen, door hare leden in 't leven geroepen. Voor 't idealistische der koloniale beweging, die wij op 't oog hebben, voelde men wel iets, maar niet genoeg om er tijd en geld aan te geven. Iets anders zou het zijn, wanneer wij ook aan het kleine kapitaal een deel konden bezorgen der groote voordeelen, die thans in de zakken vloeien van suikerlords, petroleummannen en tabakskoningen.

«Er zou kans zijn om 't geld te verliezen, ook in de beste ondernemingen, dat wist men wel, wij behoefden het niet te zeggen, maar bestond die kans dan niet overal, zelfs naast de deur in Nederland? Van waar kwam een deel van het geld, dat aan Amerikaansche fondsen werd verloren? Hoe menig klein kapitaaltje, zelfs van werkman of employé, werd verzwolgen, door financieele schijngrootheidjes in patria, die van daag, door den baanderheer uit te hangen, het vertrouwen winnen en soms morgen achter de tralies zitten, om na te denken over het vergankelijke van 't aardsche goed.

Veel secuurder was het om zijn geld te steken in een goed beheerde vennootschap in Indië, waarover men betere controle had.»

Zooals de redactie van *het Vaderland* zal kunnen opmerken, een gansch andere gedachtengang dan de hare. Het lag natuurlijk niet op den weg van Oost en West om zich te bewegen in de richting, die ons toen werd aangewezen, doch dit alles kwam ons dadelijk weer in de herinnering bij het lezen der redevoering van Dr. S., en wij betreurden op nieuw de door onze natie in Amerikaansche sporen verspeelde millioenen, die zoo uitstekend hadden kunnen dienen voor de ontginning van het slechts op meer kapitaal en werkkracht wachtende Sumatra.

«Wij gelooven niet» zegt *Het Vaderland*, van Nederland sprekende, «dat er één volk is, zelfs «niet het Britsche, dat in verhouding zooveel «geld belegd heeft in Koloniale ondernemingen, «gelegen in eigen Koloniën». In welke verhouding zouden wij willen vragen? En al ware deze stelling, ook de uitgestrektheid der koloniën in aanmerking genomen, eene volkomen juiste, dan zou dit immers toch geen reden zijn om het plaatsen van nog meer geld, in goeden uitslag gevende of belovende, koloniale ondernemingen te ontraden.

Maar *het Vaderland* heeft andere motieven om tegen kolonialen ondernemingsgeest, het volk te waarschuwen, luister:

«Waar men de belangstelling verhonderdvou«digt door middel van eene honderdvoudigen «zwendel, ten koste der kleine beurzen, daar «verwerpen wij ten eenemale het practische middel «van Dr. Scharlach.»

En niet tevreden met deze prachtige vergelijking, zegt het iets verder, of laat het kolonel Thijs te Wiesbaden zeggen: «Elke zaak in de «kolonie is moeielijk, omdat ze ver weg is. Ze is «altijd gevaarlijk, omdat men moet afgaan op het «oordeel van anderen en *omdat het oordeel, het «karakter en het geweten van scherpziende en verstan«dige Europeanen, zich in de kolonie wijzigt, naar het «klimaat en de omgeving*».!!

Zonderlinge ontboezeming in een Nederlandsch blad, aan den vooravond van den intocht van Generaal van Heutsz!

Heeft de heer Thijs, zich een dergelijk oordeel over den tropischen invloed veroorloofd, dan blijve dit zijne zaak en passe hij het, des gewild, op de Congomannen toe. Wij zouden in dat geval, echter *het Vaderland* willen in overweging geven om ook in het belang der rechtvaardigheid, zulke met betrekking tot ons Oost- en West-Indië schandelijk domme en schadelijke beweringen, nimmermeer te herhalen, zonder ernstig protest er tegen aan te teekenen.

Zeer zeker is het eene waarheid, dat in nog maagdelijke streken, — *des pays nouveaux* zooals de Franschen ze noemen, — nagenoeg geen enkele eerste onderneming tot stand komt en tot bloei geraakt zonder moeilijkheden, zonder geduld, zonder hardnekkig volhouden, zonder energie! — Maar gelukkig bezitten zij, die Indische ondernemingen moeten besturen in den regel het karakter, dat die eigenschappen vertoont. Bedoelen wij nu op grond van hetgeen wij aanvoerden, al dadelijk klakkeloos aan te raden, om bij het oprichten van *iedere* Indische onderneming, door

FEUILLETON.

DWAZE VOORKEUR.

DOOR VEHA.

III.

Vervolg van No. 14.

Wij hebben nu de gelegenheid, om, terwijl de, hem nog onbekende leden der club aan hem voorgesteld worden, den nieuw aangekomene op te nemen. 't Is een jong man met innemend gelaat, waarop evenwel bij deze voorstelling een hoogst onverschillige trek duidelijk waarneembaar is. In zijn wit en blauw gestreept, nauwaansluitend flanellen costuum, de jockey-pet nonchalant op 't donkere haar gedrukt, met zijn baardeloos gezicht, de lederen rijkappen nauw om 't been aangesloten, maakt hij blijkbaar op de aanwezige dames een gunstigen indruk, te oordeelen naar de vriendelijke blikken, die dezen op hem werpen — 't geen de oudste dochter des huizes weêr aanleiding geeft even spotlachend haar mond te vertrekken.

De voorstelling eenmaal afgeloopen, wendt Mac Donald zich tot Jeanne, om deze een compliment te maken over haar uiterlijk, waarover zij zich natuurlijk zeer gevleid betoont. Dan verwaardigt hij zich zelfs nog, voor zijn late komst eene verontschuldiging uit te brengen, die daarop neerkomt, dat hij zich wat langer, dan met de gemaakte afspraak overeenkwam, in 't gezelschap eener erkende bataviasche beauté en van haar echtgenoot heeft opgehouden — eigenlijk dus geen verontschuldiging voor de nier aanwezige dames, maar Jeanne glimlacht toch zichtbaar bevredigd, na zijn voor een Engelschman werkelijk zeer lang betoog.

„En ik zal 't genoegen mogen hebben uw partner te zijn bij den volgenden set?” vraagt Max Donald daarop.

„Gaarne,” antwoordt Jeanne met een zijdelingschen blik naar 't tennisveld, doch de oogen van Van der Steen doordringend op zich gevestigd ziende, wendt zij ras met 'n onwillige beweging 't hoofd af, waardoor de in 't haar gestoken witte roos op den grond valt. Schielijk bukt de Engelschman daarnaar en de bloem oprapend, biedt hij die Jeanne wederom aan, met een variatie op 't oude thema van „die Rose der Rose.”

Wederom ziet Jeanne, hoe Van der Steen haar scherp gadeslaat. Ergernis over deze voortdurende bespieding maakt zich van haar meester en daaraan is 't dan ook alleen toe te schrijven, dat zij Mac Donald verzoekt de bloem te behouden, zoo deze hem bevalt.

Met een vriendelijke buiging steekt de aldus bevoorrechte zich de roos in 't knoopsgat, doch in 't zelfde oogenblik reeds heeft Jeanne berouw van haar handeling, bedenkende hoe zij Van der Steen geweigerd heeft, wat zij nu ongevraagd aan een vreemde schonk.

„Maar mijnheer Van der Steen!” klinkt 't verwijtend uit den mond van juffrouw De Bruin, terwijl deze op spijtigen toon daarop volgen laat: „Nu hebben we toch den set verloren.”

De terechtgewezene, die op 't laatst meer oog voor 't samentreffen van Jeanne met Mac Donald heeft gehad dan voor 't spel dienstig was geweest, heeft nu nog de kroon op zijn werk gezet, door in zijn drift over de, aan laatstgenoemde bewezen gunst een gemakkelijken bal te missen, wat natuurlijk onvergeeflijk moet worden geheeten in de oogen zijner partnerin. Hij mompelt iets, wat op een verontschuldiging gelijken moet, 't geen echter niet verhinderen kan, dat zijn medespeelster, hoogelijk ontstemd en mokkend, zich van hem afwendt.

Hij heeft spoedig weêr zijn zelfbeheersching terug gekregen en begeeft zich nu langzaam in de richting der algemeene rustplaats, als Jeanne, die bij de volgende partij spelers behoort, op hem toetreedt en met een gevoel van schuld, dat zij echter niet wil laten blijken, hem op onbevangen toon vraagt:

„'t Was immers toch maar voor de grap, dat je me om die roos vroeg?”

Een oogenblik staart hij de spreekster in de oogen, die plots hem dan duidelijk 't onuitgesproken berouw kenbaar maken; één enkel woord van pas en beiden zouden elkander hebben begrepen, doch de mensch is nu eenmaal een zonderling wezen, een mengelmoes van allerlei tegenstrijdigheden.

„Natuurlijk,” lacht hij schamper. „Anders ware mejuffrouw wel zoo vriendelijk geweest, mij eerder deze gunst te bewijzen, dan een, men weet niet van waar, aangewaaiden vreemdeling, die zich niet geneert om zich in een bestoft rijcostuum te introduceeren. 't Schijnt echter, dat dit over 't algemeen geen aanstoot geeft en ik wil dus niet de eenige exceptie uitmaken. Maar,” zoo onderbreekt hij zichzelf op koelen toon. „Je laat je partner wachten. Jeanne, dat is niet aardig van je, hem nu zoo te laten smachten, na 'm kort te voren zoo te hebben bevoorrecht.”

't Berouw is intusschen alweêr uit de oogen der toegesprokene verdwenen; eene seconde glanzen die nog vochtig, maar een knippen met de oogleden weerhoudt den traan van spijt en woede, en met een kort lachje keert zij zich van hem af:

„Je hebt gelijk, adieu!”

De schouders ophalend even, als trekt hij zich haar zoo gereedelijk ingaan op zijn woorden in 't minst niet aan, stapt hij met gemaakte onverschilligheid verder. Ziende hoe Nelly wederom mines maakt om zich bij hem te voegen, schrijdt hij snel op zijn partnerin juffrouw De Bruin toe — hij begrijpt toch zeer wel, dat Nelly — een en al goedheid — voor wie Jeanne's opvallend gedrag niet verborgen kon zijn gebleven, een verzoening wenscht tot stand te brengen. Zijn stemming is echter verre van verzoeningsgezind en laat zich 't best samenvatten in de gedachte, die hem nu door 't hoofd speelt: „Wat kan 't mij ook eigenlijk schelen? Laat zij zich dien Engelschman voor de voeten gooien. Tusschen ons is de zaak afgedaan.”

Een oogenblik later is hij in een interessant gelegenheidsgesprek met zijn voormalige partnerin gewikkeld, dat aan

het uitgeven van aandeelen van een gering bedrag, ook voor de kleine luyden de poort tot meedoen open te zetten en dezen er toe aan te zetten hun spaarpenningen bij voorkeur in Indische ondernemingen te steken? Volstrekt niet!

Wij blijven den raad geven: het denkbeeld van den heer Dr. S. in ernstige overweging te nemen. Er zijn tal van zaken in O.-Indië, zóó veilig, dat wij ook aan de minder gegoeden het voordeel zouden willen verschaffen er aan deel te nemen. En wat de ondernemingen betreft, die bij kans op groote winst ook dien van mislukking opleveren, houde men in het oog, dat de algemeene neiging is om zooveel mogelijk winst te maken van het geld, dat men bezit, en dat bij het pogen daartoe, waaghalzerij *niet kan* worden buitengesloten Zou het, als dit waar is, niet onzinnig zijn om de waaghalzen hun geld te doen verliezen in 't buitenland, waar het in eigen bezit tot voordeel van moederland en kolonie nut stichten kan.

Waar wij aan het begin staan van een tijdperk van kolonialen arbeid, dat niet alleen van de Regéering en den Staat, maar ook van particuliere zijde, krachtige geldelijke medewerking zal vorderen, is het dunkt ons niet goed gezien om lichtvaardig de O.-Indische ,ondernemers en ondernemingen in discrediet te brengen, zooals dit door *Het Vaderland* werd gedaan.

Week-Overzicht.

Beginnende met datgene, waarvan nu wel de geheele indische kolonie in patria en met haar ook tal van goede vaderlanders zijn vervuld, zij even in het kort geresumeerd, hoe de ontvangst van generaal van Heutsz bij zijn tijdelijken terugkeer in het vaderland is geregeld, voorzooverre dat uit de bladen blijkt.

Van Nijmegen komende zal de Generaal den 11en dezer te Rotterdam worden opgewacht door afgevaardigden van het sub-comité, dat Z. E. den welkomstgroet bieden zal, als tolk van heel het Nederlandsche volk.

Reeds leven we in gedachten mede de grootsche hulde, die den man zal worden gebracht, aan wien het vaderland en Indië zooveel dank verschuldigd zijn, voor de schitterende wijze, waarop hij het mandaat vervulde, dat in een gelukkig oogenblik hem in Atjeh werd toevertrouwd.

Opwachting aan het station van aankomst, huldiging door zeker tal van vereenigingen, die zich met hare vaandels langs de met vlaggen versierde huizenrijen zullen hebben geschaard, toejuichingen van een geestdriftvolle menigte, huldiging door het hoofdcomité van ontvangst, ontvangst ten raadhuize, matinée in den Dierentuin en feestmaal bij den minister van koloniën . . . . deze dag zal voor den wakkeren aanvoerder en bewindsman een onvergetelijke blijven en, mocht wat wij verwachten en hopen zich bewaarheiden en een nog grootscher taak in onze koloniën voor hem zijn weggelegd, hem de overtuiging moeten schenken, dat het, hem te verleenen mandaat in ruime kringen met voldoening aan zijne handen zal zien toevertrouwd worden.

Wij meenen aan deze ontvangst, waaraan straks ook de hoofdstad hoopt te kunnen deelnemen, in de gegeven omstandigheden, geen anderen uitleg te kunnen geven en begroeten dien met vreugde, waaraan zeker niets afdoet onze, meê door het in de pers gecommentarieerde dienstkarakter van 's generaals reis, ingegeven wenk.

Het Volk ontving van het Internationaal Socialistisch Bureau ter openbaarmaking een ontwerp-besluit, dat dezen zomer aan het Internationaal Socialistisch Congres te Amsterdam zal worden voorgelegd. Ter toelichting is een, door den afgevaardigde van Kol bewerkt rapport bijgevoegd, dat als leiddraad bij de besprekingen zal dienen.

In bedoeld ontwerp-besluit wordt het bezit van koloniën door „de nieuwe behoeften, die zich zullen doen gevoelen na de zegepraal, de economische bevrijding der arbeidersklasse, zelfs onder het socialistisch regime der toekomst" noodzakelijk geacht. Daartoe moet het huidig kapitalistisch regime zorgen te houden, wat het heeft, doch zich niet schuldig maken aan „voortdurende expansie, zoowel ten einde nieuw afzetgebied te openen voor hun producten, als om terreinen te vinden voor gemakkelijke vermeerdering hunner kapitalen."

De koloniën moeten blijkbaar slechts dienen om zekere grondstoffen en tropische producten te leveren, onontbeerlijk voor de industrie en de behoeften der menschheid, en dat wel, zoolang de moderne landen zich niet door ruil die producten kunnen verschaffen.

Komen we met die „behoeften der menschheid" onder het socialistisch régime niet weer terug tot de oude kapitalistische afzetgebieden?

Deze en tal van vragen, waarop de toelichting van den heer van Kol ons zeker wel uitsluitsel zou geven, zoo die ons ten dienste stond, doen zich bij de ontleding van dit ontwerp voor.

Het onderwerp is natuurlijk ook te omvangrijk om daaraan in een overzicht de noodige aandacht te wijden. Volstaan wij dus met op dezen voorlooper van den socialistische heilstaat de aandacht te vestigen.

Het bestuur van het *Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap* heeft bericht ontvangen, dat de heer Posthumus Meijes, die den 5den April, ter verdere voorbereiding van den verkenningstocht naar het Sneeuwgebergte, van Soerabaja naar Merauke vertrok, op Java is teruggekeerd.

De heer Posthumus Meijes roemt den krachtigen steun, dien hij van de zijde der regeering en van alle autoriteiten, met welke hij in aanraking kwam, mocht ondervinden. Hij zal zijn waarnemingen langs de kust in September aan boord van de *Flamingo* kunnen beginnen, terwijl dan de kapitein der genie De Rochemont, de mijningenieur Moerman, de controleur Seyde Kok en dokter Koch het binnenland zullen intrekken. De beide laatsten zouden reeds in Juni naar de zuidwestkust terugkeeren, om daar inlichtingen in te winnen, en betrekkingen aan te knoopen, die voor de expeditie van belang zijn.

Een opmerkelijk staaltje van de belangstelling van een groot vaderlandsch persorgaan in koloniale aangelegenheden!

De *Nieuwe Rott.* kreeg het eerst het bericht van den overval van onze nederzetting te Singkel, waarschijnlijk door Gajoes, die voor de colonne van Daalen waren teruggeweken. Het telegram kwam verminkt over en werd in dien vorm in genoemd blad opgenomen, zonder dat 't het de moeite waard achtte te onderzoeken, waar toch dat Sinte Kal kon zijn gelegen, waarvan in het telegram sprake was. Van de amsterdamsche Pijpenmarkt kwam een lesje voor het rotterdamsche blad, daar het *Nieuws van den Dag* zich niet tot het berustend: „het telegram moet o. i. verminkt zijn overgekomen" van de *Telegraaf* meende te mogen neerleggen, maar aan het snuffelen ging in indischen Regeeringsalmanak en officiersboekje, en achter de waarheid kwam.

Hadde het telegram een gevecht om een of ander hoekje van Mantsjoerije gegolden, och wat zou er dan gesnuffeld zijn, met, wanneer men het niet op de kaart had kunnen vinden, een verontschuldiging tegenover de lezers.

Maar zoo'n indisch telegram! Wel, wat zal je daar veel drukte om maken!

Typisch is ook, nu we het toch over 'n dergelijk onderwerp hebben, het feit, dat bij overname van de circulaire van het hengeloosch Comité in alle bladen stond te lezen: „een afschrift van eenige zeer interessante brieven uit Suriname (van den districts-commissaris van Nickerie en van den gezaghebber van Sint Eustatius)." Men heeft in de west-indische eilandenwereld ongetwijfeld nog al last van vulkanische werkingen, maar deze hebben toch Sint-Eustatius nog niet tot in Suriname overgewerkt. Kom, nu niet zoo fitterig! Och ja, 't is toch eigenlijk ook wel wat veel gevergd, van nederlandsche redactiën te eischen, dat zij ten minste eenige notie hebben van de geografische gesteldheid en administratieve indeeling onzer koloniën.

Nadat, in *Onze West* was aangekondigd, dat men in de maand Januari op de placers der Concessies Gros met de ertsverwerking een begin zou maken, viel het op, dat slechts eenmaal omtrent molen-productie werd gerapporteerd. Verder heette het steeds: zooveel met wasschen gewonnen. Het schijnt, dat financieele redenen in het spel waren. Den 29en Juni ll., werd toch in de algemeene vergadering der Maatschappij mededeeling gedaan van de verzekerde tot stand koming van een voorschot-syndicaat, ten behoeve van de verwerking van het placer-erts.

Het blijkt, dat onze goede stad den Haag nog al wat aan belastingpenningen te vorderen heeft van indische hoofdambtenaren, die, na gedurende hun verloftijd van de genoegens van het Haagje te hebben geprofiteerd, als debiteuren voor vrij groote bedragen naar Indië terugkeerden. De heer Vas Dias bond in de gemeenteraadszitting van jl. Donderdag de kat den bel aan, en wou er het dagelijksch bestuur voor gespannen zien, om door tusschenkomst van het ministerie van koloniën het verschuldigde alsnog geïnd te krijgen. Dat hebben we al gedaan, luidde 't antwoord, maar 't heeft ons niet veel gebaat.

Hopen we, dat de schuldenaren zich alsnog zullen bezinnen.

Naar aanleiding van het voor de ontvangst van generaal van Heutsz vastgestelde programma merkte de *Arnh. Cour.* het volgende op:

„Op dit programma wordt, stellig tot veler leedwezen, een zeer belangrijk, zoo niet zelfs het belangrijkste punt gemist: de ontvangst van den generaal door H. M. de Koningin, opdat de held en pacificator van Atjeh ook uit den mond van het Hoofd van den Staat de hem toekomende hulde en waardeering zou kunnen vernemen.

Vele oprechte en warme vaderlanders zullen ongetwijfeld de gedachte niet kunnen onderdrukken, dat uit nederlandsch oogpunt de aankomst van generaal Heutsz in de residentie, waarheen hij door de nederlandsche regeering werd opgeroepen, in belang en beteekenis 't verre wint van de blijde inkomste van den Groothertog van Mecklenburg-Schwerin met zijne jonge gemalin in zijne hoofdstad."

De *Arnhemsche* verliest o. i. uit het oog, dat de ontvangst geene *officieele* is, waarbij de aanwezigheid van het hoofd van den staat zeer zeker noode zou worden gemist. Dat Hare Majesteit, tijdelijk afwezig op een zeker lang te voren aangezegd familie-bezoek, het intusschen niet aan blijken van hulde en waardeering zal laten ontbreken, ook na terugkomst op het Loo op den 15n dezer, daaraan behoeft gelooven wij niet te worden getwijfeld.

„Liever niet incidenteel" plaatst de *Nieuwe* aan het hoofd van een artikel in haar avondnummer van den 28en Juni ll., waarin zij, naar aanleiding van de, over het ingediende ontwerp van wet tot bekrachtiging van de overeenkomst met de Nederlandsche Handelmaatschappij gewisselde stukken, waarbij door enkele leden het consignatiestelsel-vraagstuk werd te berde gebracht, o. a. het volgende opmerkte:

„Nu de Minister van Koloniën zich nog bevindt in een stadium van onderzoek, zoowel ten aanzien van dit punt als ten aanzien van zoovele andere (waar blijven b. v. de plannen van hulpverstrekking, voor de regeling der ambtenaarsopleiding, voor die van den rechtstoestand der inlandsche Christenen, enz. enz. enz.?) nu de Minister nog aan het broeden is op deze en dergelijke eieren, komt het ons niet gewenscht voor, thans bij de behandeling van dit wetsontwerp, en dus incidenteel, de consignatie-stelselquaestie principieel te behandelen."

Zij hoopt echter, dat nu geen nationale tijd besteed zal worden aan een thans onvruchtbaar debat over het bedoelde stelsel. Geheel iets anders is het bij de aanstaande indische begrootingsdebatten. Dan mag den minister wel eens gevraagd worden, hoever dit en andere broedeieren heen zijn.

Wij hopen, dat intusschen van sommige dezer de kuikentjes toch al wel zullen zijn te voorschijn gekomen, om al dat gevraag onnoodig te maken.

In het jongste Maandagnummer komt het *Handelsblad* over „Geld voor spoor- en tramwegen in Indië" te spreken.

Het betoogt dan eerst, naar aanleiding van de verzuchting van het *Bat. Nieuwsbl.*, dat er geen kapitaal kan worden verkregen voor verleende concessie van stoomtramwegen, omdat „het nederlandsch kapitaal, voor een groot deel in Indië verdiend, liever een uitweg zoekt buiten Indië", dat er, wegens de, in de laatste jaren in indische ondernemingen geleden verliezen, wel eenige aanleiding bestaat voor het nederlandsch kapitaal om zich huiverig te betoonen. En wat speciaal het „geld voor stoomtramwegen aangaat, merkte het op, dat waar deze zelfs in dichtbevolkte streken, slechts teleurstelling brachten, het duidelijk, is dat voor dergelijke ondernemingen in minder bewoonde terreinen thans geen geld beschikbaar is.

Het spoorwegplan voor Zuid-Sumatra vindt ook geen genade bij het blad:

„Hoe aanlokkelijk deze zaak in sommige opzichten ook moge wezen: men opent immers de gelegenheid om uitgestrekte terreinen te bevolken en in cultuur te brengen; de ontwikkeling van geheel Zuid-Sumatra zou krachtig worden bevorderd, — in den tegenwoordigen financieelen toestand van Indië is, meenen wij, aan de verwezenlijking niet te denken."

Het zou veel liever zien, dat het mogelijke gedaan wordt om de uitgestrekte terreinen te bevolken en in cultuur te brengen, die nog in de Preanger beschikbaar zijn, en voor dergelijk werk op de buitenbezittingen een in financieelen zin gunstiger tijd worde afgewacht.

„Het klinkt wel fraai, als men uitroept: daar is nu eens een flinke daad te verrichten; wees nu eens niet kleinzielig, maak geen bezwaren, laat de geldquaestie niet wegen . . . Maar aldus zou men de indische financiën, op dit oogenblik toch al moeilijk in evenwicht te houden, ten slotte hopeloos in de war te sturen, wat zeker niet in het belang van Indië wezen zou."

De Preanger landrente-regeling

door F. FOKKENS,
O.-I. Hoofdambtenaar.

I.

Naar aanleiding van de in de vergadering van het Indisch Genootschap van den 20sten October 1903 door den voorzitter, Mr. N. G. Pierson, gehouden voordracht over het verslag der Indian Famine commission van 1901 bracht ik in de vergadering dier vereeniging van 29 December de landrente zooals, die op *Java* geheven wordt, ter sprake, in het bijzonder ter beantwoording der vraag, of de heffing dier belasting ook, en zoo ja in hoeverre, zou hebben kunnen bijdragen tot den ongunstigen toestand, waarin de welvaart der Inlandsche bevolking op dat eiland thans verkeert. Ik zeide:

„Met uitzondering van de Preanger-Regentschappen wordt de heffing der landrente op Java beheerscht door de regeling van 1872 en berusten de tegenwoordige aanslagen op cijfers, die gedeeltelijk verkregen zijn door gewijzigde toepassing dier regeling, gedeeltelijk door het volgen van het vóórdien bestaand hebbend admodiatiestelsel, en die daarna tot tweemalen toe op willekeurige, onsystematische wijze verandering hebben ondergaan.

De regeling van 1872, zooals zij bij verschillende latere ordonnanties is gewijzigd, komt in 't kort op het volgende neer:

De gronden, waarop zakelijke rechten worden uitgeoefend, en die niet vallen onder de bepalingen omtrent de verponding, worden verdeeld in 10 klassen naar den grondslag hunner gemiddelde bruto-opbrengst per bouw in de laatste 3 jaren vóór den aanslag. De laagste klasse omvat de gronden van meer dan 10 tot en met 20 gulden gemiddelde bruto-opbrengst, de hoogste die van meer dan f 100. Het bedrag der landrente is in de laagste klasse f 2, in de hoogste f 20 per bouw, telkens met f 2 opklimmende, gemiddeld dus 20 pCt. van de bruto-opbrengst.

De aanslag geschiedt, behalve in de Preanger-Regentschappen, op het land Bloeboer en in het district Gandasolie (Krawang), dessa'sgewijze met repartitie onder toezicht van controleur en districtshoofd. In genoemde streken heeft de aanslag *individueel* plaats en ontvangt elke belastingschuldige een door den controleur gewaarmerkt aanslagbiljet.

Voor gronden, die het geheele jaar onbeplant zijn gebleven, wordt afschrijving verleend, evenzoo bij deugdelijk geconstateerd misgewas en bij het bestaan van andere buitengewone en gewichtige redenen.

Woonerven tot eene uitgestrektheid van ¼ baoe zijn van de belasting vrijgesteld, evenzoo de gronden, welker gemiddelde jaarlijksche bruto-opbrengst niet meer dan f 10 bedraagt en nieuw ontgonnen sawahs gedurende de eerste drie oogstjaren.

De aanslagcijfers volgens deze regeling, kort na hare invoering verkregen, bleken spoedig onjuist te zijn, voornamelijk, omdat de regeling was toegepast, vóórdat men een behoorlijk onderzoek had ingesteld naar de uitgestrektheid en de productiviteit der velden, zoomede naar de marktprijzen. In de meeste gewesten vergenoegde men zich daarom met de oude, meestal door admodiatie verkregen belastingcijfers onveranderd te laten en de factoren, noodig om volgens de nieuwe regeling tot die cijfers te komen, daaruit af te leiden. Men werkte dus omgekeerd, maakte leggers en registers alleen ten genoege van Batavia, doch liet de toestand blijven precies zooals die was.

In andere gewesten, waar men over meerdere gegevens had te beschikken, volgde men de regeling op, doch schrikte spoedig terug voor de groote verhoogingen, die de belasting dientengevolge moest ondergaan. Die verhoogingen werden volgens voorschrift over vijf jaren verdeeld, doch reeds na het 2de jaar werd gerapporteerd, dat men niet verder gaan kon. Hetzelfde had plaats met de verhooging tengevolge van meerder bevonden uitgestrektheid ; ook de inning daarvan moest men na 1 à 2 jaar staken.

Bij de regeling was bepaald, dat de aanslag voor vijf jaar zou worden vastgesteld. Na ommekomst van het eerste vijfjarig tijdvak besloot de Regeering de aanslagen voor volgende jaren te laten, zooals die toen waren en inmiddels een onderzoek te doen instellen naar de factoren, noodig voor elke landrenteregeling, n.l. naar de uitgestrektheid, de productiviteit der gronden en naar de marktprijzen.

Het berucht geworden onderzoek onder leiding van dr. Sollewijn Gelpke had toen plaats.

De uitkomsten daarvan waren: opdrijving der landrente, waarvan de aanslag gebaseerd was op gegevens, die spoedig bleken onvoldoende en grootendeels foutief te zijn. De landrente steeg van 1879 tot en met 1886 met f 1.597.000, nl. van f 18.953.000 tot f 20.550.000

Toen het den ambtenaren bleek, dat de uitkomst van het geheele onderzoek, of, juister gezegd, het doel, niet veel meer was dan opdrijving der landrente, ging er een storm van verontwaardiging onder hen,op, die tengevolge had, dat de Regeering in 1886 het doodvonnis over de zaak uitsprak.

Zij gaf den residenten de vrije hand om naar eigen inzichten verbetering in de aanslagen te brengen, welke verbetering ten doel behoorde te hebben een meer billijke belasting en geenszins opdrijving, terwijl zij gebood handhaving van den individueelen aanslag, waar deze bestond.

Nu kwam de reactie.

Was eenige jaren te voren, voora[illegible] genoegen gezien, dat het onderzoek [illegible] een nieuwe landrente-ordonnantie tevens [illegible] maakt worden aan eene verhooging dier belasting, [illegible] ontstond een algemeene drang, niet het minst van uit het moederland, om vermindering in den aanslag te brengen.

Zooals het meer in zulke gevallen voorkomt, men verviel van het eene uiterste in het andere.

Herziening van den aanslag was noodig; op vele plaatsen toch had men de belasting bespottelijk opgedreven, terwijl de draagkracht der bevolking er niet op verbeterd was.

Had die herziening dan ook plaats gevonden volgens een bepaald plan, na behoorlijk voorafgaand onderzoek, dan ware er niets tegen te zeggen geweest; men verminderde echter maar in het wilde weg, met het gevolg, dat de grondslagen der landrente, door den hoofdinspecteur dr. Sollewijn Gelpke reeds willekeurig veranderd, thans zoo danig werden aangetast, dat er ten slotte in vele residentiën van een eenigszins op waarheid gegronden aanslag niets over bleef. Er waren zelfs ambtenaren, die tot verlaging der *factoren* van den aanslag overgingen, niettegenstaande zij overtuigd waren, dat deze vrij wel met de werkelijkheid overeen kwamen.

Volgens het koloniaal verslag van 1892 kwam dan ook in de Preanger aan het licht, dat de daar bestaande aanslag elken redelijken grondslag miste, zooals ook elders was gebleken.

Was de bruto-landrente onder het systeem Gelpke opgedreven met f 1.597.000, van 1886 tot en met 1890 werd zij verminderd met bijna 4 millioen. Zij daalde van f 20.550.000 tot f 16.756.000.

De op de hier beschreven wijze verkregen landrente-aanslagen gelden nog voor geheel Java, met uitzondering van de Preanger-Regentschappen.

Niemand zal het verwonderen, dat ik in dessa's, ten aanzien waarvan het kohier van den controleur aanwees een aanslag van den bouwgrond (sawahs, tegalans, erven en tuinen door elkâar) van 10 pCt. der bruto productie bij een nauwkeurig onderzoek bevond, dat sawahbezitters feitelijk betaalden 80 pCt. en hooger. De bevolking had het belasten der erven, die hoog waren berekend, onbillijk gevonden en de geheele aanslag, met uitzondering van een gering deel voor de tegalans, op de sawahs gebracht, die maar een kleine uitgestrektheid besloegen. In andere dessa's vond ik vele sawahs braak liggen, waarvan mij door de bezitters als reden werd opgegeven, dat de belasting hooger was, dan hetgeen de velden konden opbrengen.

Voor Java met uitzondering van de Preanger, kan men derhalve vrij wel met zekerheid zeggen, dat de heffing der landrente voor een deel heeft bijgedragen tot den economischen achteruitgang, die daar helaas sedert jaren te constateeren valt.

De Preanger heb ik uitgezonderd, omdat daar sedert 1896 de landrente geheven wordt volgens een nieuwe regeling, waaraan een kadastraal onderzoek, of liever: een onderzoek gedeeltelijk door kadasterambtenaren gehouden, ten grondslag ligt, welk onderzoek op overig Java is voortgezet met het doel om ook daar te zijner tijd die regeling in te voeren.

Bedoeld onderzoek dateert van 1889. De metingen werden verricht door het kadaster, sedert den laatsten tijd bij wijze van proef, meen ik, ook door de topografische opname.

Gemeten worden perceelen sawahs, en perceelen niet-sawahs, d. z. tegalans, hoema's, erven, tuinen, nipahbosschen en vischvijvers.

Onder perceel wordt verstaan: een complex grond van nagenoeg dezelfde productiviteit.

Aanvankelijk maakte men kleine kadastrale perceelen, die in denzelfden cultuurtoestand verkeerden en nagenoeg gelijke vruchtbaarheid bezaten. Men zag echter spoedig in, dat het meten van zulke kleine perceelen te tijdroovend en te duur was en maakte ze daarom van lieverlede grooter, natuurlijk ten koste van de nagenoeg gelijke productiviteit.

De meting der perceelen geldt voor een duur van 10 jaar. In dien tijd heeft er geen bijhouding plaats. Na 10 jaar wordt hermeten.

Naar gelang harer productiviteit worden de sawah-perceelen binnen elk district, in overleg met de betrokken hoofden en bevolking, door onderlinge vergelijking, tot groepen vereenigd.

De gemiddelde opbrengst per baoe wordt voor elk die

---

de gewone zouteloosheid niets te wenschen overlaat. Verontschuldigingen van zijn kant aangeboden, eerst beslist verworpen, daarna in een steeds vleiender kleed gehuld, hebben ten slotte 't gewenscht, en gewone succes — voor vleitaal is de vrouw niet doof en dra vergeeft zij den snoodsten spelbederver.

Een Zondagmorgen duurt ook in Batavia niet eeuwig en zoo is weldra voor onze jongelieden, onder spel en gezelligen kout 't uur van scheiden gekomen.

Mac Donald is, de les indachtig, dat de hooge gasten 't laatst verschijnen en 't eerst vertrekken, degene, die 't sein tot opstappen geeft, door aan Jeanne te verzoeken, zijn paard voor te laten brengen. Weldra galoppeert hij weêr weg, na een bizonder beminnelijken groet voor het geheele gezelschap, dat met de, ons reeds bekende uitzonderingen eerst zijn bewondering voor 't paard zonder ruiter te kennen geeft, dan ruiter en paard nastaart, als hadden ze nimmer te voren zoo iets volkomens gezien.

Achtereenvolgens vertrekken nu ook de anderen, totdat alleen Van der Steen met de beide zusters overgebleven is.

„Kom, ga je mee naar binnen," vraagt Nelly den jongen man, op wiens gelaat duidelijk te lezen staat, dat hij 't nog niet geheel met zich zelf eens is, terwijl hij een zijdelingschen blik werpt op Jeanne, die zich nu echter snel afwendt, als wijdde zij geheel haar aandacht aan 't wegruimen van 't net en 't verzamelen der, hier en ginds verspreid liggende rackets en ballen door de bedienden.

„Ga je mee naar binnen Van der Steen?" herhaalt Nelly nu haar vraag, denkende niet gehoord te zijn.

Nog aarzelt de toegesprokene met zijn antwoord, doch Jeanne kijkt niet naar hem om, en plotseling een besluit nemend, wendt hij zich dan tot de oudere zuster:

„Pardon Nelly, je pa en moe zijn nog niet tehuis, is 't wel?"

Op 't ontkennend antwoord zijner toehoorster gaat hij voort. „Wil je me dan excuseeren voor vandaag? Je weet, hoe me de Zondagmiddagen bij jelui lief geworden zijn; je begrijpt dus, dat 't me spijt, nu daarvan af te moeten zien, maar ik heb 'n massa werk van 't Departement meêgenomen en vanavond wou ik de receptie van de familie Coertzen bijwonen, — ik was daar al een heelen tijd niet meer."

„Natuurlijk, die mooie mevrouw Coertzen gaat vóór ons," valt Jeanne hier bits in, daardoor het bewijs leverend, dat zij, ook met afgewend hoofd, toch scherp toegeluisterd heeft.

Van der Steen keert zich naar haar; een antwoord ligt hem op de lippen, toch weerhoudt hij dit en op haar toetredend, spreekt hij dan, slechts voor haar hoorbaar:

„Neen Jeanne, dat is het niet, maar men heeft me heden getoond, dat ik me vergist heb en daarom ga ik heen."

Is 't, dat hem nu weêr Jeanne's coquetteeren met den Engelschman voor den geest komt, waarom de aandoening, die zich een oogenblik van hem heeft meester gemaakt, plotseling verdwijnt, om voor een ijzige koelheid plaats te maken? Met een hoffelijke buiging van de jongere zuster afscheid nemend, reikt hij hierop Nelly vriendelijk de hand, om zich dan met rassche schreden zonder nog eenmaal om te zien, te verwijderen.

Nelly staart den heengaande een oogenblik droef hoofdschuddend na, dan keert zij zich tot haar zuster, die echter wederom met afgewend gelaat geheel oog schijnt te zijn voor 't werk der bedienden. Toch meent Nelly te weten, wat in Jeanne's hart omgaat en zacht op haar toetredend legt ze haar een hand op den schouder, waardoor zij bij Jeanne's verrast omkijken in een paar vochtig glanzende oogen blikt.

„Wat heb je gedaan, Jeanne?" vraagt zij en voegt dan op den toon van zacht verwijt daaraan toe: „'t was je eigen schuld".

Een oogenblik schijnt 't, als wil de aldus terechtgewezene bij de oudere zuster raad en troost zoeken, doch ook maar een enkel oogenblik, dan zien we haar weder 't zwartgelokte hoofd schudden en in den nek werpen.

„Ik begrijp niet wat je bedoelt Nelly", spreekt zij koel, zonder een zweem van aandoening.

„Kom, zusje, doe je geen geweld aan en laat je beter ik toch spreken. Ik zie dat je gehuild hebt, omdat . . nu ja, omdat je door 't coquetteeren met dien Engelschman Van der Steen hebt verjaagd".

Een trotsch lachje krult Jeanne's lippen:

„Ik huilen? Om Van der Steen nog wel? Ha! ha? Laat 'm gerust heengaan en wegblijven als 't 'm aangenaam is. Ik zal 'm niet tegenhouden. Wat verbeeldt die jongen zich wel? Zoo'n eenvoudig, dood gewoon commiesje bij B. B.! Ha! ha! Je doet me lachen, Nelly".

„Een dood gewoon commiesje? Foei, Jeanne, Van der Steen is nog jong en kan niet dadelijk als resident of raad van Indië beginnen, maar hij heeft de toekomst voor zich. En dan — is er een tijd geweest, waarin dat commiesje je volstrekt niet onwelgevallig was . . ."

„Och, ik vond 'm 'n aardige jongen, zoolang hij geen pretenties had, maar nu . . . ."

„Een aardige jongen? Niets meer Jeanne? Doordringend ziet spreekster hierbij de andere aan, die nu verlegen het hoofd afwendt.

„Zusje! Zusje!" klinkt 't vermanend uit Nelly's mond. „Je bent op 'n gevaarlijken weg. Gooi niet 't zekere goed weg wat je hebt, om 't onzekere na te jagen. Wat heb je in dien Engelschman gezien, wat weet je bijvoorbeeld van z'n verleden. . . "

„Hij heeft een heel mooie betrekking," valt Jeanne haar zuster in de rede

„Een goed gesalarieerde betrekking, wil je zeggen. Foei, komt 't bij ons op die enkele guldens aan? Is de persoon niet de hoofdzaak!"

„Ach Nelly, antwoordt de in 't nauw gebrachte op ongeduldigen toon. „Wees toch niet zoo vervelend".

En boos, werkelijk heel boos over de haar geworden terechtwijzing, waartegen zij in 't geheel niets weet in te brengen, gaat Jeanne haar zuster voor naar 't achtergelegen huis.

Langzaam strompelend volgt het gebrekkige, vroegoude meisje, hoofdschuddend, droef mompelend iets voor zich uit:

„Arme Max", meenen wij te hooren.

(Wordt vervolgd.)

groepen bepaald naar de uitkomsten verkregen van proefsneden, met inachtneming van plaatselijk in te winnen inlichtingen.

Vaste proefvelden worden aangewezen en de productie ervan bepaald niet door ervaren taxateurs, maar door jonge ambtenaren ter beschikking, die pas in dienst zijn gekomen.

Een der belangrijkste factoren der heffing, niet minder belangrijk dan de bepaling der uitgestrektheid, geschiedt daardoor op minder deugdelijke wijze, waarom van kadastralen grondslag der landrente bij de nieuwe regeling voorzeker geen sprake mag zijn.

De aanslag der sawahs bedraagt 8—20 pCt. van de belastbare opbrengst na aftrek van 10 pikols padie per baoe. Hij geschiedt dessa's-gewijze, waarbij rekening gehouden wordt met den economischen toestand, ten behoeve waarvan districtmonografieën worden opgemaakt (de vroeger opgemaakte dessamonografieën heeft men, als te tijdroovend, laten varen).

De repartitie van den aanslag van het personeel over de daarin voorkomende individueele grondstukken geschiedt zooveel mogelijk door de belastingschuldigen zelven, zoo noodig voorgelicht en geholpen door de bestuursambtenaren. De volgens de regeling van 1872 in de Preanger bestaan hebbende individueele aanslag is derhalve geconverteerd in een repartitie van den aanslag van het blok (perceel).

De aanslag der niet-sawahs bedraagt *f* 0.25 tot *f* 20 per baoe en geschiedt door vergelijking der perceelen dezer gronden, waarvan alleen de uitgestrektheid, doch geen opbrengst geconstateerd is, met dichtbij gelegen perceelen sawahs, zoowel ten aanzien hunner waarde als ten aanzien der op te brengen belasting. Hoe moeilijk het moet wezen de perceelen niet-sawahs (waarvan één perceel b.v. kan bestaan uit tegalans, erven en tuinen) op deze wijze met eenige juistheid aan te slaan, zal voor een ieder begrijpelijk zijn.

Voor sawahs wordt remissie van landrente verleend bij misgewas en onbeplant blijven, voor de andere gronden niet.

Dit geeft aan de regeling een dubbel karakter. Voor de sawahs is zij eene belasting op het product, voor de niet-sawahs op den grond.

Ook werkt zij daardoor drukkender dan de regeling van 1872. Volgens deze toch werden van *alle* gronden, ook van hoema's, afschrijving van landrente verleend voor onbeplant blijven en bij misgewas.

Deze meerdere druk kan aanleiding geven tot armoede en vermindering van welvaart. Een inlander, die door ziekte als anderszins, zijn velden onbeplant heeft moeten laten of zijn oogst ziet mislukken, derft nu niet alleen zijn middel van bestaan, maar moet bovendien nog daarvoor boeten door belastingbetaling. Daar hij geen oogst heeft, is hij verplicht geld op te nemen en valt in handen van woekeraars. Eenmaal in hun handen, komt hij er niet gemakkelijk weer uit, zonder verlies van het grootste deel zijner bezittingen.

Ook het niet vrijstellen van belasting voor erven met minder uitgestrektheid dan ¼ baoe en van gronden, die minder productiewaarde hebben dan f 10 per baoe, maakt de nieuwe regeling fiscaler dan die van 1872.

Een en ander wijst op gebreken, die de nieuwe landrenteregeling aankleven, welke gebreken ongetwijfeld aanleiding zouden hebben gegeven tot het inbrengen van bezwaren van de zijde der plaatselijke ambtenaren, bijaldien zij door hen ware ingevoerd. Dat de eerste toepassing door het personeel van het landrenteonderzoek en niet door de plaatselijke ambtenaren heeft plaats gevonden, is dan ook te betreuren,

De conclusie, waartoe het hier besprokene mij brengt is: dat de heffing der landrente op Java volgens de oude regeling ongetwijfeld heeft bijgedragen tot den achteruitgang van de welvaart der inlandsche bevolking en dat ook de nieuwe regeling in de Preanger, hoeveel goeds deze heeft, door de gebreken, die haar aankleven, daartoe kan hebben medegewerkt.»

In de Juni-aflevering van „De Indische Gids" van dit jaar bespreekt de heer F. A. Liefrinck in een artikel, getiteld „Landrenteregeling in Ned.-Indië", het in genoemde vergaderingen over landrente te berde gebrachte en tracht het door mij opgemerkte aangaande de gebreken, die m.i. der Preanger landrenteregeling aankleven, te wederleggen, in het bijzonder wat betreft het niet vrijstellen van belasting bij misgewas en onbeplant blijven van niet-sawahs (droge gronden).

Ten aanzien hiervan begint schr. met de mededeeling, dat bij de landrenteregeling in Bombay geen voorzieningen zijn getroffen voor ontheffingen en verminderingen bij onbeplant blijven en misgewas, en dat hiertegen in Britsch-Indië van verschillende zijde hevige oppositie is ontstaan. Inlandsche beoordeelaars hadden reeds lang luide beweerd, dat veel ellende over de bevolking gebracht werd door het gemis van buigzaamheid der landrente, daarmede o.m. bedoelende, dat geen rekening gehouden werd met de omstandigheden der individueele landbouwers en de door hen ondervonden tegenspoeden. Maar zij bleven niet alleen staan. Ook van Engelsche zijde werd door meerderen hetzelfde betoogd, waarbij ten slotte ook de twee laatst ingestelde hongersnoodcommissies zich zijn komen aansluiten. Door dien algemeenen aandrang zijn de theoretische bezwaren op zijde gedrongen. Sedert kort zijn de districtsambtenaren in Bombay gemachtigd geworden om in minder goede jaren een stelsel van kortingen toe te passen, dat verband houdt met hunne verwachtingen omtrent den oogst. Het is nu alleen nog maar een machtiging, doch die beschouwd wordt als een eerste belangrijke stap om te komen tot het door velen verlangde imperatief voorschrift dat de Preanger-regeling ook bevat.

Zij doet dat echter, laat de heer L. hierop volgen, *alleen* ten opzichte van de *sawah's*; van de *droge gronden* (niet-sawah's) wordt slechts afschrijving verleend in bijzondere gevallen (¹) en op dit laatste is door den heer Fokkens ter vergadering van 29 Dec. ongunstige kritiek uitgeoefend.

Nu zou men meenen, dat schr. het met mijne kritiek in deze geheel eens is, want door geene afschrijving voor misgewas en onbeplant blijven ten aanzien van niet-sawahs te verleenen, wordt geen rekening gehouden met de omstandigheden van een groot aantal individueele landbouwers en de door hen ondervonden tegenspoeden, hetgeen juist in de Bombay-landrenteregeling is veroordeeld geworden, met welke veroordeeling de heer L. het blijkbaar geheel eens is.

Doch neen, de heer Liefrinck meent mijne kritiek te moeten bestrijden, niet op grond, dat ik in het ongelijk zou zijn met te beweren, dat het onthouden aan de bezitters van droge gronden van het hun bij de regeling van 1872 toegestane privilege om evenals de sawahbezitters vrijdom van belasting te genieten bij misgewas en onbeplant blijven, drukkend werkt en van fiskaler geest getuigt, maar op grond, dat die onthouding geen gevolgen van beteekenis kan hebben, wijl de droge gronden, de niet-sawahs, onder de bouwvelden een ondergeschikte plaats innemen en het totaal der daarvoor betaalde belasting miniem is met betrekking tot de hoofdsom.

(1) De heer L. bedoelt hier de bepaling, dat bij het bestaan van andere buitengewone en gewichtige redenen dan misgewas geheele of gedeeltelijke vrijstelling van landrente wordt verleend door den Gouv.-Generaal, eene bepaling, die van de landrenteregeling van 1872 is overgenomen.

Reeds dadelijk blijkt hieruit, dat het standpunt, door den heer L. ingenomen, een geheel ander is dan het mijne. Hij beziet de zaak van den kant van den fiscus en neemt slechts de belastingcijfers „en gros", de *totaal*sommen in beschouwing, terwijl ik haar bezie van de zijde der belastingschuldigen, voor wien het natuurlijk onverschillig is, of de soort hunner bouwgronden al òf niet veelvuldig voorkomt en of de door hen op te brengen belasting een grooter of kleiner deel van de het totaal bedrag der landrente uitmaakt. Daardoor is het ook te verklaren, dat hij overdrijving meent te moeten zoeken in mijne bewering: dat deze meerdere druk aanleiding kan geven tot armoede en vermindering van welvaart. Dat een Inlander, die belasting moet betalen, terwijl hij geen oogst heeft, genoodzaakt is geld op te nemen en dan in handen moet vallen van woekeraars, omdat hij nergens anders geld kan krijgen, en dat hij, eenmaal in hun handen, daaruit niet dan met verlies van een groot deel zijner bezittingen kan komen, zelfs waar de aanvankelijk geleende som miniem was, is toch een feit, dat na het onderzoek van den economischen toestand der vreemde Oosterlingen in 1898/00 bezwaarlijk te ontkennen valt. (¹) Het is dan ook geen overdrijving, maar treurige waarheid. De Regeering heeft dit ingezien en juist daarom heeft zij besloten tot de invoering van landbouwcredietbanken.

Nu hangt het maar af van het aantal individuen, dat in dien toestand verkeert, of deze meerdere druk op den individueelen belastingschuldige ook kan bijdragen tot het ongunstig worden van de welvaart van een geheele streek en, zooals wij straks zullen zien, is dat aantal, wat de Preanger betreft, daartoe ongetwijfeld van genoegzame beteekenis.

De tegenwoordige ongunstige economische omstandigheden in aanmerking genomen, is het standpunt, van waar de heer L. de zaak beziet, naar mijne bescheidene meening, minder juist. Daar de welvaart der bevolking achteruitgaande is en de Regeering op middelen zint om verdere inzinking te voorkomen, moet niet alles „en masse" beschouwd worden, vooral niet indien het eene belasting geldt; uit het voorbeeld, door mij in de vergadering van het Indisch Genootschap aangehaald, kan men zien, welke groote vergissingen daarbij mogelijk zijn.

Op alles, wat de bevolking betreft, moet thans meer dan ooit gelet worden, ook op zaken, die in gewone omstandigheden misschien zouden kunnen worden voorbijgegaan, en er moet niet tegenop gezien worden, den Indischen fiscus evengoed zijn offer te laten brengen, als de Nederlandsche schatkist.

Nu meent schr. wel op grond van eenige algemeene beschouwingen, die voor een groot deel ook op vele streken van overig Java van toepassing zijn, dat het te betwijfelen valt, of de welvaart der Inlandsche bevolking in de Preanger is achteruitgegaan, doch waar de Regeering bij herhaling geconstateerd heeft, dat het met den economischen toestand der bevolking op Java en Madoera treurig gesteld is en zij daarbij geen uitzondering heeft gemaakt voor de Preanger, en de Minister van Koloniën het spoedig nemen van krachtige maatregelen noodzakelijk acht om *verdere inzinking* der welvaart te keeren, is die twijfel niet dadelijk aanneembaar. Bij het onderzoek naar de verplichte diensten der Inlandsche bevolking in 1889 t/m 1893 werd het peil der welvaart in de Preanger nu niet zoo bijzonder hoog bevonden; vooral in de Zuiderdistricten, *waar de meeste droge gronden voorkomen, en dus de niet-vrijstelling voor misgewas en onbeplant blijven het drukkendst werkt*, was dat peil laag, en de omstandigheden zijn er sedert niet naar geweest om te mogen onderstellen, dat hierin verbetering is gekomen.

Schrijver zegt omtrent die welvaart, „dat voorloopig wel mag worden aangenomen, dat Barbertje nog leeft", doch hij zal mij toegeven, dat het leven alleen niet voldoende is en er nog wel iets meer mag geëischt worden.

1) De inlandsche rechtbanken kunnen er mede van getuigen.

(*Wordt vervolgd.*)

Oost-Indische berichten.

Atjeh. De *N. R. Ct.* ontving per draad uit Batavia het bericht, dat de overste van Daalen op 20 Juni Likat heeft bestormd.

De vijand liet 432 dooden achter, waaronder 124 vrouwen en 88 kinderen.

Het aantal gewonden bedroeg 54, het aantal gevangenen 17; er werden 87 geweren buitgemaakt.

Ongevaarlijk gewond werden overste van Daalen, luitenant Watrin, de sergeants Wondt en Belling, 13 minderen en 1 dwangarbeider.

Op 23 Juni werd Langatbars bestormd.

De vijand vocht fanatiek en deed verscheidene klewangaanvallen.

Hij liet 654 dooden achter, waaronder 186 vrouwen en 130 kinderen. Het aantal gewonden bedroeg 49, het aantal gevangenen 28; er werden 24 geweren en 3 lilla's buitgemaakt.

Ongevaarlijk gewond werden kapitein De Graaf, 22 minderen en 6 dwangarbeiders.

De hoofden melden zich aan. De bevolking keert van de Westkust terug.

Pakpak en Boven-Singkel blijken vijandig.

In Pidië doodde luitenant Verschuir de bendehoofden Pangandah en Toekoe Moeda Njadaod.

Verlaagde spoorvrachten. Naar aanleiding van het verzoek der «mindere welvaart-commissie» zullen de spoortarieven op de staatsspoorwegen voor inlandsche artikelen worden verlaagd.

Uit Kendal. Van iemand, die onlangs de reis naar Pekalongan maakte, verneemt de *Locomotief* welk een zegen de stoomtram voor de landstreken in het Kendalsche is.

Plellen, waar de omstreken eertijds berucht waren wegens het groote aantal tijgers, dat men daar aantrof, bezit thans niet minder dan zes dessa's. Voor de tabakscultuur schijnen de gronden zich daar goed te leenen, waarom de bevolking daaraan ook de meeste zorg besteedt.

Een vischmarkt met vischhal te Batavia. Naar men aan *het Soer. Hbl.* mededeelt, is de resident van Batavia zeer geporteerd voor het onlangs door den heer G. N. Verloop ontwikkeld denkbeeld, om Batavia met een vischmarkt en een vischhal te begiftigen. De heer Bakhuizen van den Brink zou voornemens zijn de zaak bij de regeering voor te brengen.

De redactie van het Indisch Militair Tijdschrift. Het *Bat. Nbl.* deelt mede dat de redactie van het Indisch Militair Tijdschrift van kapitein Tückermann, die benoemd is tot leeraar aan de hoogere krijgsschool, is overgegaan op den majoor van den staf Michielsen en den kapitein der infanterie Den Dooren de Jongh.

Houtaankap-maatschappij Wijsman. Het *Bat. Nbl.* weet te vertellen dat de directeur der B. O. W. aan de bovengenoemde maatschappij heeft toegestaan hare schuld aan het land, groot *f* 17.000, met een rijksdaalder per maand af te betalen.

Gepensionneerde majoor Wiersma. Met leedwezen heeft *de Locomotief* vernomen, dat deze verdienstelijke hoofdofficier den 30sten Mei j.l. een aanval van beroerte heeft gehad. De patiënt werd ter verpleging in het militair hospitaal opgenomen.

Semarang's Comité voor zieke en behoeftige inlanders. Het dagelijksch bestuur van dit comité deelde aan *de Locomotief* mede dat den 1sten Juni het verplegingsgesticht te Boegangan voor de opneming van zieke en behoeftige inlanders zou worden opengesteld.

Aangezien aan het uiterlijk der gebouwen nog een laatste hand moet worden gelegd, zal eene officiëele inwijding van het nieuwe gesticht eerst later plaats vinden.

Al dadelijk zullen al vast ruim 50 zieken, die tot heden in het kettingkwartier werden verpleegd, te Boegangan onder dak komen.

Het gesticht beantwoordt in menig opzicht beter aan het doel dan men ooit heeft durven hopen. In het open terrein achter de gebouwen zijn twee groote langwerpig vierkante vischvijvers aangelegd. Deze vijvers zullen met de visch der Trombo-soort bevolkt worden, die zooals bekend, de muskieten-plaag helpt bestrijden, daar zij tuk is op de larven der muskieten. Deze maatregel, waarvan men zich veel succès belooft, dankt het comité aan het initiatief van Dr. Benjamins, die de leiding der geneeskundige behandeling en verzorging der zieke patiënten op zich neemt.

Het gebouwen-complex omvat twee ruime zalen voor 200 verpleegden, de eene is voor de mannelijke, de andere voor de vrouwelijke zieken en behoeftigen bestemd. Tusschen deze beide zalen zijn de kwartieren voor directie, verplegers en verpleegsters opgetrokken en deze zijn onderling verbonden door de open hoofdpoort, die toegankelijk is van den weg naar het schijfschietterrein. Achter deze hoofdgebouwen vindt men de gewone bijgebouwen, met keukens, badkamers enz., maar ook twee hospitalen, operatiekamer, medicijnenkamer en wat daarbij behoort. Rechts van de hoofdpoort richt dr. Benjamins in een der lokalen eene polikliniek in. De gebouwen en het omliggend terrein worden met gaslampen en gaslantaarns verlicht; verder zijn er twee diepe waterputten voor de reiniging der gebouwen en een hoog reservoir, van waaruit het water onder zekeren druk in buizen tot binnen de gebouwen wordt geleid, zoodat het dagelijksch reinigingswerk slechts weinig tijd zal vorderen.

Het gesticht is, zooals men weet, gebouwd onder leiding van Raden Mas Soenaryo, aan wiens practischen zin men nu een uitnemend resultaat dankt.

De aanval te Singkel. Blijkens een regeeringstelegram, reeds in alle bladen bekend gemaakt, overviel eene kleine bende Gajoes, vermoedelijk voor de colonne van overste van Daalen uitgeweken, te Singkel de europeesche ingezetenen en wandelende militairen. Gedood werden een kind en een europeesch fuselier; gewond drie militairen, een ingezetene en drie dames. De bende, waarvan drie werden neergelegd, is verdwenen. De bevolking is goedgezind.

Opstand op Flores. Het berghoofd Tekka is, zooals uit Batavia aan *de Deli Ct.* van Juni jl. werd geseind, opgestaan tegen Radja Sikka.

Op de noordkust van Flores zijn de ongeregeldheden in vollen gang.

Verscheidene kampongs zijn reeds geplunderd en verbrand, ook de pastorie te Kotting.

Waarheen de pastoor IJsseldijk en broeder de Groot gevlucht zijn was toen nog niet bekend.

De plaats Maumerie is in staat van tegenweer gebracht.

Colonne van Daalen. De zwaar versterkte kampong Tampĕng, waarover reeds in ons blad van 9 Juni j.l. werd geschreven, werd den 18n Mei jl. na een gevecht van 5 uren stormenderhand genomen.

Onder de dooden is herkend de ex-Kedjoeroean van Pitiambang Aman Djané en de Kedjoeroean Damel uit het Alasgebied met 18 Alassers. De vijand liet 176 dooden, w.o. 51 vrouwen en kinderen, op het gevechtsterrein achter. Wij maakten 4 gevangenen; 114 geweren en een revolver werden buitgemaakt. Onbeduidend gewond werden de luitenants Watrin, van Braam, Morris en Christoffel en 29 minderen benevens 5 dwangarbeiders; gesneuveld een mindere.

Zoowel Penossan als Tampeng liggen nog midden in het bevolkte deel der Gajo Loeös, het eerste dicht bij Peprarek het laatste bij de reeds vroeger genomen kampong Doeren en beide zuidelijk van den grooten weg naar Tripa.

Tampeng moet ontzettend zwaar versperd zijn geweest en wel met levende bamboedoeri tot een breedte van 6—15 meter. Het transport met 61 zieken en gewonden marcheerde 25 Mei af. Onderweg bezweek de luitenant Harbord aan typhus; hij werd te Pèndèng door zijn kameraden begraven.

Medan. Aan de *Deli Ct.* ontleenen wij het bericht dat binnenkort het medansche garnizoen (vermoedelijk versterkt met eenige troepen van Java, (naar men zegt c.a. 150 man) naar de Alaslanden zal vertrekken, ten einde aldaar de hand te reiken aan de colonne van Daalen. Dus ongeveer dezelfde taak als de Pèndèng-colonne voor de Gajoe Loeös werd opgedragen.

Waarschijnlijk gaat de colonne dan over Bindjey en door het westelijkste deel van de Karo-hoogvlakte naar de Alaslanden, een tocht, die op zichzelf een dag of 8 kan duren.

Het blad brengt hulde aan den tocht van den overste van Daalen, die eenig is in de Nederlandsch-Indische krijgsgeschiedenis; een dergelijken reusachtigen marsch vinden we nergens opgeteekend in de analen van het nederlandsch-indische leger, zegt de schrijver.

Oorspronkelijk met slechts 200 man uitgetrokken, trok de colonne steeds vechtende door de zware terreinen, benteng na benteng nemende. Intusschen kreeg de troep tot twee maal toe versterking van 40 man, zoodat er 280 man afwisselend in het gevecht waren, voordat de 150 man van de Pèndèng colonne de zoo gewenschte ververshing kwam brengen.

Van die 280 + 150 man, die er later bij kwamen zijn niet minder dan 174 man gewond, benevens 13 officieren!

Bovendien zijn 21 man gesneuveld. Te zamen dus een 208 dooden en gewonden, dus, in aanmerking genomen dat telkens slechts een deel van den troep in 't gevecht was, een dikke 50 pct.

Te verwonderen is dit niet, wanneer men nagaat welk een fanatiek en heldhaftig verzet de Gajoe Loeöers hebben geboden.

Is de tocht van den overste van Daalen eenig in de krijgsgeschiedenis, eenig en zonder voorbeeld is ook het prachtig verzet van het Gajoesche volk, waaraan het blad en ook wij gaarne hulde brengen.

De prang sabil. Uit Batavia werd aan *het Nbl.* gemeld dat te Djokja een dweepzieke hadji is gearresteerd, die veel volgelingen had, die hij voor een heiligen oorlog voorbereidde.

Paarden- en veeteelt. De europeesche ambtenaren van het binnenlandsch bestuur zijn aangeschreven om de inlandsche ambtenaren in hun gewest of afdeeling uittenoodigen meer zorg te besteden aan de paarden- en veeteelt.

Zieke ambtenaren. Het denkbeeld is in overweging om de geneesheeren op de hoofdplaatsen te belasten met het constateeren van de reden voor dienstverzuim van ambtenaren.

Dames 3e Commies bij den post- en telegraafdienst. De regeering heeft machtiging gegeven om, bij wijze van proef, vijf dames-klerken bij den Post- en Telegraafdienst toetelaten tot het examen voor 3den commies.

Landhuur in Djokja. Met machtiging van den sultan van Djokja, in overeenstemming met den resident, maakt de patih van den sultan in *Mataram* bekend, dat de sultan heeft goedgevonden, dat bij overdracht aan anderen van huurrechten op gronden van ondernemingen geen bektigelden meer verschuldigd zijn aan den apanagehouder.

Een belangrijk besluit. Een ordonnantie is vastgesteld, strekkende om in streken, waar, ingevolge de uitvoering van groote irrigatiewerken, belangrijke wijzigingen in het bevloeiingswezen en daarmede in de plaatselijke omstandigheden en verhoudingen zijn te verwachten, de regelmatige ontwikkeling van den nieuwen toestand te bevorderen door zooveel mogelijk de particuliere landbouwnijverheid tijdelijk aldaar te weren.

Zoutmonopolie op Sumatra. Aan den directeur van O. E. en N. is opgedragen voorstellen intedienen tot invoering van het zoutmonopolie in Tapanoeli en de residentie Oostkust van Sumatra.

De Soesoehoenan van Solo. Uit geloofwaardige bron verneemt *de Locomotief* dat de Soesoehoenan naar Batavia gaat om persoonlijk afscheid van den landvoogd te nemen en van de gelegenheid wil profiteeren om zijn tweeden zoon uit een bijvrouw voor te dragen tot kroonprins, omdat het blijkbaar niet wenschelijk wordt geacht den oudsten zoon, getrouwd met een dochter van den rijkbestuurder, als troonsopvolger te erkennen, wijl bij eventueele troonbestijging de verhouding tusschen Soesoehoenan schoonzoon tot schoonvader-rijksbestuurder niet strookt met de belangen van het rijk.

Uit de Boven-Kapoeas. De berichten uit den Boven-Kapoeas enz. komen zoo schaars, dat het *Bandjerm. Nblad* aanneemt dat de zaak daar is geëindigd. Het schijnt werkelijk dat de schrik er zoodanig ingevaren is dat van verzet der Dajaks haast geen sprake meer kan zijn. Iets anders is, wat ze zullen doen nadat de militaire macht zich teruggetrokken heeft. Misschien komen ze dan weder uit hun schuilplaatsen, om op de een of andere wijze hun slag te slaan.

Naar aan het blad medegedeeld werd, zou de Overste met 50 man, Zaterdag per «Otto» naar boven gaan.

Of de beraamde tocht naar den Doessson, waaraan de assistent-resident Hoeke en Raden Johannes zullen deelnemen, met de reis van den Overste in verband staat, is nog niet bekend.

Een kleine paniek. Op valsche en alarmeerende geruchten zijn de europeesche ingezetenen van de wijken Kalianjar en Plampitan, waar betrekkelijk veel hadjies en santries wonen, naar de meer bevolkte wijken van de stad Soerabaja getrokken. Door de politie wordt steeds scherp gelet op de gangen van hadjies en goeroes van pesantrens.

Tin ter westkust van Sumatra. In een correspondentie uit de Lima Kota aan *de Sum. bode* las *het Bat. Nbl.* dat daar een Amerikaan, M. B. Benson, zich onverwacht bij den controleur te Bangkinang kwam melden met verzoek een kijkje te gaan nemen in de Kamparstreek, ten einde zich op de hoogte te stellen van de wijze van tinexploitatie aldaar.

Vergezeld van den controleur toog hij naar Sibalimbing, met dat gevolg dat hij — de deskundige Amerikaan — de wijze van winning alles behalve prees, daar toch volgens hem de als waardeloos weggeworpen aarde nog evenveel tin bevatte, als de inlanders er reeds hadden uitgehaald, m. a. w. + 50 pct. van het tin blijft onbenut.

Deskundige leiding was niet te ontberen en zou daardoor de productie verdubbeld kunnen worden. Hij bewees dit door nawassching van de reeds door de inlanders uitgewasschen aarde en zandmassa.

Dank zij deze wenken, bestaat er thans kans dat de tinwinning in die streek nu ernstiger ter hand zal worden genomen.

De gouverneur van Sumatra's westkust heeft n.l. voorgesteld den ingenieur bij het mijnwezen J. de Koning Knijff of diens collega R. J. Boers ter zijner beschikking te stellen om een onderzoek te doen naar de mogelijkheid eener exploitatie op ruime schaal van de tinvelden bij Balimbang.

Kota Radja. Den 4den Juni werden bij een klewangaanval aan de Kroeëng Neuang in Boven-Seunangan op de colonne onder kapitein Tolhuijs een Amboneesch marechaussee en 3 dwangarbeiders gedood; gewond tien minderen en 6 dwangarbeiders. De verliezen van den vijand zijn nog niet bekend.

Bij een klewangaanval in den nacht van 3 op 4 Juni op het bivak aan de Kroeng Tjoet, boven Sennangan, betrokken door eene patrouille onder luitenant van der Zee, sneuvelden een europeesch onderofficier, een inlandsch marechaussee en een dwangarbeider, gewond werden een onderofficier en zeven minderen, alsmede een dwangarbeider. De vijand liet elf dooden met wapens in onze handen.

Bij een huizen-onderzoek in kampong Ilot Pedië werden drie minderen gewond, terwijl de vijand vier dooden, twee donderbussen en blanke wapens liet liggen.

Nog eens de troebelen op Flores. Aan hetgeen door ons reeds is medegedeeld omtrent de troebelen op Flores kan nog worden toegevoegd, dat, blijkens het regeeringstelegram van Timor, in de *Jav. Ct.* bekend gemaakt, het landschap Sikka, ressorteerende onder het hoofd Tikka, in verzet is gekomen tegen den radja van Sikka, omdat deze niet toestond Tikka eigener autoriteit oorlog zou voeren tegen andere hoofden.

Den 19en Mei meldde Noerak, hoofd van Nele, den posthouder dat Tikka hem dwong zich bij hem aan te sluiten, en toen hieraan geen gevolg werd gegeven, Nele werd verbrand en geplunderd. De zendeling van den radja van Nele werd onthoofd gevonden.

Volgens Noerak en anderen gaven de zware belastingen door den radja geeischt ook aanleiding tot het verzet.

Den 20en berichtte de posthouder dat ook andere kampongs waren verbrand en gedwongen met Tikka gemeene zaak te maken.

Deze rebel is ook te Kotting geweest om de hoofden van daar te dwingen zijn partij te kiezen; deze waren echter voor hem gevlucht. Toen trachtte hij den pastoor Yseldijk te intimideeren, doch trok af op de vertoogen van den geestelijke.

In den namiddag van den 20en kwam Tikka, met 100 man, waarvan 50 geweerdragenden, te Maumerie; de bevolking vluchtte naar de pastorie. Tikka verklaarde naar Noerak te zoeken, doch deze was niet meer daar. Hij nam toen een dreigende houding aan tegen den pastoor, maar trok weer af op diens bedreiging.

Multatuliana. Het *Bat. Nbl.* publiceert eene nieuwe bijdrage tot de geschiedenis van Multatuli, een tot dusver onbekend gebleven indisch gouv.-besluit van 1856, waaruit het goed recht van Max Havelaar duidelijk blijkt. Het besluit wordt gevolgd door een kabinets-rescript van Fransen van de Putte, waarin deze het indisch regeeringsbeleid ter zake sterk gispt.

Decentralisatie. Aan het *Soer. Hbl.* wordt het bericht ontleend, dat de regeerings-commissaris voor de decentralisatie zich onlangs tot de hoofden van gewestelijke besturen op Java heeft gewend met een circulaire, waarin den heeren gevraagd wordt, welke plaatsen zij voor de invoering der decentralisatie in aanmerking kunnen brengen.

O. m. komt in de circulaire het navolgende voor:

«Het ligt in de bedoeling, dat de gemeenteraden zullen worden voorgezeten door het hoofd van plaatselijk bestuur; dat zij zullen zijn samengesteld uit Europeanen of daarmede gelijkgestelden. Inlanders en een of meer vreemde Oosterlingen, waar deze laatsten in eenigszins belangrijk getal op duurzame wijze gevestigd zijn; dat hun leden aanvankelijk door de regeering zullen worden benoemd en dat deze voor de grootste helft zullen bestaan uit europeesche en inlandsche landsdienaren, dat hun werkkring voorloopig zal zijn de plaatselijke wetgeving, het beheer van de stedelijke openbare werken, de brandweer, de algemeene begraafplaatsen, en waar van landswege daarvoor thans uitgaven worden gedaan, de straatverlichting en de drinkwatervoorziening; dat zij andere stedelijke behoeften, waarin van landswege niet wordt voorzien, tot hun werkkring kunnen trekken; dat die werkkring geleidelijk zal worden uitgebreid tot alle stedelijke belangen, die thans van regeeringswege behartigd worden, en eindelijk dat de raden de belangen hunner ge-

A D V E R T E N T I Ë N.

H.W.M.M. BRANS.
PHILATELISTISCH BUREAU
VERKOOP — INKOOP
Prima zichtzendingen van uitsluitend gewaarborgde postzegels.
50% met reductie op de prijzen des Gebr. Senf's catalogus.
POSTAGE — ONE SHILLING — CAPE OF GOOD HOPE
GELDERSCHE KADE 12
ROTTERDAM.

NIJMEGEN.
„UNITAS"
Bureau van Administratie.
Hypotheken, Assuranties, Vaste Goederen.
Valkhof 3,
Telegramadres „Centrale". Tel. Interc. 142.

Belast zich met het **Huren en Verhuren, Koopen en Verkoopen** van vaste goederen in Nederland.

Directie:
De Centrale Effecten- en Administratiebank en P. W. J. van der Schoot, gep. kap. O.-I. L.

Correspondenten gevraagd, waar nog niet vertegenwoordigd

's-Gravenhaagsche
Crediet-vereeniging en Depositokas
Den Haag. — Buitenhof 46.

Waarborgkapitaal en Reserve f 400.000.

Directie:
Mr. I. B. VAN BERCKEL. — J. L. DIETZ.

Commissiehandel in **Effecten** en **Coupons**. **Credieten** tegen persoonlijk of zakelijk onderpand. Verhuurt **Safes** in den brandvrijen kelder. Plaatst gelden à **deposito**, in **chèque-rekening,** in de **spaarkas**.

Correspondent van de **Ned. Ind. Escompto-Maatschappij.** Betaalt hare **Wissels** uit. Fourneert tegen zeer voordeelige koersen **Traites** op de belangrijke plaatsen in **Ned. Indië**.

Verstrekt alle gewenschte inlichtingen.

Kantoortijd 9—3 uur.

Sanitas Mannenhulp.
Pillen van Prof. Dr. Spencer
herstellen en voorkomen beslist afdoend abnormaal verlies van levenskracht bij mannen.
Prijs per flacon Drie Gulden.
Prospectus fr. tegen inzending van 10 c.

Sanitas Vrouwenhulp.
Pillen van Dr. Mortin
pijnstillend, herstellen den normalen toestand.
Uitsluitend echt à f 5. p. flacon, f 5.10 fr. p. p. bij

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

„Arnhem" Levensverzekering-Maatschappij **„ARNHEM".**
Directie: Th. LIEFRINCK, P. A. BOONE.
Generaal-Inspecteur: C. A. VAN DER HUCHT, te *'s-Gravenhage.*
Inspecteurs: H. N. STAKMAN te *'s-Gravenhage;* G. O. A. VUNDERINK te *Groningen;* P. A. BOONE Jr. te *Arnhem;* J. P. PUNT te *Breda.*
Bijkantoor te **Batavia**, Directeur J. WILDEMAN.

Alle Hygienische Artikelen N.M.
zoowel voor Heeren als Dames, steeds, ook de nieuwste, in grootste sorteering voorhanden. Geill. prijscourant **10** cents. Geill. brochure **70** cents franco.

Fransche Breukbanden zonder Veer
nooit pijnlijk in het dragen en toch absoluut vertrouwbaar.
Aanbevolen door tal van Specialiteiten en Artsen **f 2.50** enkel, **f 5.**— dubbel.
„De nieuwe breukband" syst. Dr. DUPUIS te *Parijs*, zonder veer langs rug en heupen, reguleerbaar, knelling en schaving vermeden, prijs **f 5.**— dubbel **f 10.**
Naar buiten met **15** cents verhooging na ontv. van postw. of onder rembours.

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

OUDE en INDISCHE BRILLANTEN
worden tegen marktprijs ingekocht door
N. BLOM,
in Goud, Zilver en Edelgesteenten,
Amsterdam, N. Heerengracht 9.

Lambert Waterreus,
Sumatrastraat 279, b/d Bankastraat, Den Haag.
TELEPHOON 1447.

ONTVANGEN per s.s. „Ardjoeno":
Versche Kruiden. Laos Djahé-Temoe Lawah etc., Goela aren, Mie, Soe-oen, Kroepoek, Ketjap Benteng, Roode visch, Klapperolie, Eend, Kip, Kuiken in Gelei (*Poerworedjo*), Sambalans, Boentjis assien, Boemboe, Guava's, Geraspte Klapper, Lombok.

Voor elke afwijking van den normalen haargroei wende men zich om **kosteloos advies** tot den Hofkapper
Justman Jacob
Korte Poten 40, 's-Gravenhage.

MEDICINALE COGNAC.
2 liter f 3.— of 6 fleschen f 7.—,
12 fleschen f 14.—
Franco door Nederland.
Ruim 200 Families alleen te 's-Gravenhage die deze beroemde Fransche Cognac gebruiken.
Eenig Importeur voor Nederland.
W. F. NOMAN,
Scheveningen.
Hofleverancier van H. M. de Koningin Moeder.

AGUILAR'S
PORT-, SHERRY, MADEIRA en fijne TAFELWIJNEN,
zijn alom bekend.
Hoofdkantoor:
Heerengracht 3, Den Haag.
Bijkantoor:
BATAVIA, B. DE BAS & Co.
Succursalen: UTRECHT en LEIDEN.
Agentschappen op alle Hoofdplaatsen in Ned. Indië.
Interc. Telephoon 264.

CITY-BAGS echt leder, 39 cM. lang, à f 3.95.

W. POPPINK,
ZADEL- EN KOFFERMAKER.
151. Prins-Hendrikstraat. 151. — DEN HAAG.

N. B. Lederwaren bij mij gekocht, worden gedurende 2 jaar gratis gerepareerd.

GEVESTIGD:
Dr. A. N. van Praag,
Huidarts.
Prins Hendrikstraat 23, Den Haag.
Spreekuren 1—3 en 6—7½.

PENSION
Koningsplein 6, 's-Gravenhage.
Gemeubileerde Apartementen te huur met of zonder pension,
per maand, per week of per dag.

Eduard Pelger,
MAGAZIJN VAN
HEERENHOEDEN en PELTERIJEN
Prinsestraat 39,
's-GRAVENHAGE.

Fraai Gemeubileerde
Zit- en Slaapkamers, 1e en 2e étage te huur zonder, doch zoo noodig ook met Pension.
Te bezichtigen NOORDEINDE 105a 's Gravenhage.

CHOCOLADE: Marquis, Cailler, Suchard, Lindt, Gala-Peter, Frey, Tobler, Bensdorp, Blooker en Droste.
BONBONS: Marquis, Cailler, Suchard, Heller, Peter, Courtois, Droste, Bensdorp.
SURPRISES: Poppen in Scheveningsche en Zeeuwsche Kleederdracht van af f 2.50, gevuld.
Drops, Chocolade Büches en Oublieën.
HAAGSCHE HOPJES van NIEUWERKERK.
Vve A. WIJNMAN, Noordeinde 7, Den Haag.

GEVESTIGD:
W. J. van Gorkom,
Arts.
Stadhouderslaan 41, Den Haag.
Spreekuur: 1—2.
Telefoon No. 2623.

„Pension L. SMISSAERT"
Reinkenstraat 46,
'S-GRAVENHAGE.

TE HUUR:
het geheel nieuw gerestaureerd HUIS, **Prins Hendrikplein no. 9.**
Te bevragen Jacob van der Doesstraat **56.**

Elixer de la Haye,
Fijnste Likeur
der Wereld.

Transport-Maatschappij DUINOORD
Bergplaats voor Inboedels 2800 M□.

N. C. HOOGTEIJLING v/h. ROO & Co, Den Haag.
Annex BEHANGERIJ, STOFFEERDERIJ.

Zutphen.
Verwijzende naar de mededeeling, voorkomende in **Het Koloniaal Weekblad** van **19 November 1903**, vestigt het bestuur der Afd. ZUTPHEN e. o. van „OOST EN WEST" de aandacht op die plaats, als **bijzonder geschikt voor de opvoeding van kinderen,** zoo jongens als meisjes, die met dat doel naar Europa worden gezonden. Goed en goedkoop onderwijs, geschikte gelegenheid tot opname bij families. Desverlangd toezicht door het Afdeelingsbestuur, waarvan:

Generaal TH. J. A. VAN ZIJLL DE JONG, *Huize Baank* bij Zutphen, *Voorzitter;*
A. WALLAND, *Rozenhoflaan* te Zutphen, *Secretaris*

STENOGRAPHIE.
Onderwijs in de **Nederlandsche, Fransche, Duitsche** en **Engelsche** Stenographie, Systeem „STOLZE-WERY". Prijs *f* 36 per cursus.
Cath. W. ECK,
1e Schuijtstraat 28. Den Haag.

Complete Meubeleering
van HUIZEN tegen **aannemelijke conditiën.**
Adres A. MOJET, *van Brakelstraat* 68.

TE KOOP,
voor de helft der waarde,
een geëmailleerd ijzeren Badkuip met nieuwste soort koperen Geijser, een zinken Badkuip met Geijser, nieuwe groote zinken Badkuipen, van f 25 voor f 10, 2 zoo goed als nieuwe Cilindermangels, 2 Brandkasten, 4 Zitbadkuipen, 8 notenhouten Stoelen en 1 Speeltafel, idem.
HOFSPUI Nos. 93 en 103, den Haag,
BIJ
Fresco.

Toko Betawie.
Emmakade 55, Den Haag.
voorhanden:
versche tjabés en sjalotten;
direct uit Ambon ontvangen:
Bageas, zoute en zoete, Kanariekoekjes, Gepelde kanaries, Sagobroodjes;
direct van Batavia:
SINAGAI THEE
Atjar djeroek nipies, atjar manga moeda, enz.;
uit de Preanger:
dodol. zuurzak, dodol. mangis, dodol. doerian, dodol. tjapé, dodol. wadjiek, Pisang Saleh.

Mac. Gillvray Sigaretten.
Pajacombo Tabak.

Weekblad voor Indië

Met 1 Mei is te Soerabaja verschenen een belletristisch
Weekblad voor Indië,
onder hoofdredactie van M. VAN GEUNS.
Abonnementsprijs voor Nederland f 3.— per kwartaal.
Agent voor Nederland, Uitgeversmaatschappij „Het Gemeenschappelijk Belang", Haagpoort 4. Den Haag.

VERHUIZINGEN en TRANSPORTEN
binnen de stad,
van en naar alle plaatsen in Nederland en het Buitenland.
J. J. MESKER,
Casuariestraat 13, - Den Haag.
TELEFOON No. **259.**

A. SCHARENBERG,
Hofleverancier.
GROOTSTE KEUZE
Thee- en Presenteerbladen,
THEESERVIEZEN,
Koffiestelletjes, Bouilloirs,
enz. enz., enz.
's-Gravenhage, Hoogstraat 15

Onze beroemde Santal Parelen
genezen snel en zeker alle Nier- en Blaasaandoeningen, pijnlijke, moeielijke en bloederige urineloozing en **Geheime Ziekten**, zoowel nieuwe als verouderde bij mannen en vrouwen. Enorm gebruik. Ontelbare aanbevelingen. Prijs per flacon **f 1.20**, fr. p. p. **f 1.30. Uitsluitend** verkrijgbaar bij:

„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

Zwakte, Onmacht, Uitputting,
Overspanning, Slapeloosheid, Droomen enz. wordt radicaal en spoedig genezen door onze beroemde **Amerikaansche Versterkings Pillen.** Talrijke attesten en aanbevelingen. Prijs **f 2.**— per flacon; **f 2.10** franco p. p.
Uitsluitend echt verkrijgbaar bij
„Sanitas", Weesperstraat 11, Amsterdam. Telef. Interc. 1976.

meente zullen kunnen voorstaan niet alleen bij de regeering, maar ook bij het gewestelijk bestuur."

Tocht van Daalen. Aan de laatste ontvangen *Deli-Ct.* ontleenen wij het bericht dat, na vermeestering van Tampèng, Rema zich heeft overgegeven.

In de Alaslanden wordt verzet verwacht te Tandjong Batoe, M'Boelan, Bambel en Likat.

Van Daalen verzocht den militairen commandant van Sumatra's Oostkust de zieken en c. q. gewonden tegen 20 Juni met een transport af te halen te Biaq Moeli in het Alas-gebied.

Den resident te Medan werd verzocht assistent-resident Westenberg ter beschikking te stellen voor eventueele aanraking met de Karobataks.

Alweder een rampas-partij te Mr. Cornelis. Den 5en Juni hebben acht roovers gerampast bij een chineeschen waronghouder te Mr. Cornelis. Zij stalen geld, juweelen en kleeren, ter waarde van ca. 220 gulden. De hoofddader en een medeplichtige zijn gevat.

P. Jansz. De *Locomotief* deelt mede, dat 6 Juni jl. deze bekende zendeling-leeraar in den ouderdom van 83 jaren te Koedoes is overleden. De overledene was 51 jaren in Indië werkzaam. In 1894 vestigde hij zich te Soerakarta in het belang van de vertaling van den bijbel in de javaansche taal. Sinds 1902 woonde hij te Pati.

Commando Sumatra's Westkust. Benoemd tot commandant van deze afdeeling de kolonel C. A. van Loenen.

Diederik Baltzerdt schrijft uit Singapore het een en ander over zijne reis daarheen als tweede klasse-passagier op de »Wilhelmina«. De reden, waarom hij niet in de eerste klasse de reis maakte, was zijn verlangen om met eigen oogen te zien of het inderdaad mogelijk zou zijn om bijv. subalterne officieren, onderwijzers en daarmede gelijkstaanden in rang in 't vervolg te doen reizen in de 2e klasse, hoofdofficieren en hoofdambtenaren in de 1e klasse.

Twee vragen stelde hij zich ter beantwoording;

I. Zouden zij aan boord in de 2e klasse op hunne plaats zijn? en

II. Zouden aan hunne billijke eischen en aanspraken, wat betreft voeding en verpleging, voldaan worden?

Schrijver acht het wel een weinig vreemd dat een onderwijzer der derde klasse in dezelfde klasse reist als de directeur van Onderwijs of een Raad van Indië, dat een tweede-luitenant dezelfde aanspraken maakt en heeft als gouvernementspassagier als de chef van zijn wapen of de legercommandant, terwijl hoofdmachinisten der marine, opzichters van den waterstaat tweede klasse moeten reizen met al de beweerde onaangenaamheden, daaraan verbonden.

Op grond nu van eigen ervaring wordt de eerste vraag door hem ontkennend, de tweede bevestigend beantwoord. Voeding, verpleging en behandeling laten aan boord van de »Wilhelmina« *niets* te wenschen over. En voor menschen van den leeftijd en den maatschappelijken stand van aspirant-controleur, onderwijzer en luitenant zijn die in alle mogelijke opzichten voldoende en meer dan voldoende.

Maar of zij daar aan boord op hunne plaats zijn, is eene andere vraag, waarop beslist ontkennend moet worden geantwoord. Officieren en dames van officieren, onderwijzers met hunne echtgenooten en kinderen behooren volgens schrijver *niet* in de tweede klasse thuis.

RECLAMES.

West-Indische Berichten.

Suriname. In het eindverslag betreffende de gewijzigde balata-verordening bleven de Staten hun standpunt handhaven, dat wel is waar eene retributie, berekend naar het verkregen product, de meest billijke moest worden geacht, doch dat thans de tijd niet gekomen was om een recht van 10 cent per kilogram product van eene industrie te eischen, die juist door de aanmerkelijke prijsverlaging op de europeesche en amerikaansche markten, tengevolge van belangrijke Venezuela-aanvoeren, er minder goed voorstaat, waaraan we nog moeten toevoegen, dat ook de bescherming dier industrie, met name in het Nickerische blijkbaar te wenschen laat.

Het bestuur blijft nu evenwel ook op het eenmaal ingenomen standpunt staan, niet overtuigd door het ernstige, tegen zijn voorstel aangevoerde bezwaar. Of het verstandig is om eene industrie in opkomst zwaar te belasten, meenen wij te moeten betwijfelen.

Veel beter dan de balata-, sloeg de nieuwe polder-verordening bij de Staten aan, die in hun eindverslag daarop van hun groote ingenomenheid met het ontwerp deden blijken.

Het bestuur staat nu echter wellicht op het gebied van grondjes-verpachting een concurrent te wachten. De *Nieuwe Surin.* meldt toch dat het consortium, hetwelk voor een appel en een ei eigenaar werd van de plantage Mariënbosch, het nog niet eens is, of het zelf zal gaan boeren, dan wel het land in perceelen aan kleine landbouwers verhuren.

Een 150 Britsch-Indiërs zullen eerlang weêr naar de boorden van den Ganges, of waar ze anders in die buurt tehuis hooren, terugkeeren. Die moeten dus als adspirant-kleine landbouwers worden afgeschreven, maar in November a. s., wordt er weer een 200 man sterk transport van daar verwacht, terwijl een transport Javanen, 170 volwassenen met nakomelingschap, in Augustus in de kolonie moet aankomen. De nieuwe immigranten zijn, 't behoeft wel niet te worden gezegd, allen bestemd voor suikerstaten.

Wat de cacao-cultuur betreft, werd de toestand nog eens in groote trekken en toch duidelijk uiteengezet in de vergadering van de Vereeniging voor den grooten landbouw van den 2den Juni ll. De voorzitter, de heer Curiel, die alle hoop op financieelen bestuurssteun aan de noodlijdende cacao-plantages blijkt te hebben opgegeven, gaf te kennen dat de huidige crisis een financieele is. Zelfs zij, die aan het behoud der cacao-cultuur wanhopen, stellen voorop dat gebrek aan kapitaal de oorzaak van den ondergang zal zijn. De inspecteur voor den landbouw, Dr. van Hall had den heer Curiel in een onderhoud, voor zijn vertrek naar Curaçao, verzekerd den toestand geenszins hopeloos te achten, zoo het mocht gelukken een middel te vinden om de versteening der cacaovruchten tegen te gaan. Het krullotenverschijnsel op zich zelf, achtte de inspecteur niet zoo bijzonder gevaarlijk. Op verschillende plantages, met name genoemd en alle min of meer geisoleerd staande, moest, volgens den heer C., de algemeene toestand alweêr tamelijk bevredigend zijn.

Dat men onder die omstandigheden niet overgaat tot het loslaten der cacao-cultuur, en de vergadering zelfs van instemming deed blijken met een, door den heer ter Laag geopperd en door het bestuur der Vereeniging tot een punt van overweging gemaakt plan, tot het doen uitschrijven van een prijsvraag in Europa, van bij voorbeeld een ton gouds voor het aangeven van een practische bestrijding der overheerschende cacao-ziekte, laat zich begrijpen, terwijl dit ons tevens hoop geeft, dat het den grooten landbouw toch nog gelukken moge, zij het ook helaas niet zonder er eenige veeren bij te laten deze ernstige tijden te boven te komen, eene hoop, waarin we nog worden versterkt, nu uit het, in *Onze West* gegeven verslag van deze vergadering ten duidelijkste blijkt, dat men zich het gevaar bewust is, hetwelk aan eene mono-cultuur, de nog steeds vrij belangrijke surinaamsche suiker-cultuur niet te na gesproken, voor de kolonie is verbonden.

Zoowel aan de bacove-cultuur als aan den aanplant van katoen werd in de vergadering de noodige aandacht gewijd.

Wat de eerste aangaat werd besloten het bestuur der kolonie te verzoeken om een der koloniale stoomers naar Jamaica te zenden, teneinde een scheepslading van de gewilde bacove-soort naar de kolonie over te brengen.

En wat de katoen-cultuur aangaat, deed de aanwezigheid ter vergadering van een vertegenwoordiger van het hengelosche Comité, den heer Bruin, ten onrechte reeds de hoop ontstaan, dat deze de blijde boodschap kwam brengen, dat de nederlandsche katoen-industrie werkdadig de cultuur der, in deze tijden zoo kostbare vezelplant wilde aanmoedigen. Men is hier immers nog zoo ver niet. Moge echter den 7en dezer een blijde boodschap ook den surinaamschen planters verkondigen, dat de nederlandsche industrie eindelijk en ten slotte besloten heeft, den weg te volgen, die haar reeds te voren door eenigen harer voormannen werd gewezen, haar en den koloniën ten goede.

Met het oog op de voorgenomen invoering der katoen-cultuur in Suriname, en naar aanleiding van de opmerking van den heer Gonggrijp, dat als de katoen er maar eenmaal is, opkoopers wel overal zullen worden gevonden, zouden we kunnen wijzen op een bericht in de *Deutsche Kolonial Zeitung*, volgens hetwelk in Argentinië, waar men op een juister gekozen oogenblik het smeden van het ijzer heeft ter hand genomen, vertegenwoordigers van engelsche, fransche en spaansche fabrikanten het land bereizen, om er nieuwe koopen af te sluiten, terwijl b. v. in het district Reconquista de, op 4000 tonnen van pitten gezuiverd product geschatte oogst nu al voor vier achtereenvolgende jaren is verkocht.

»Gloort de dageraad?« vraagt *Onze West*. Wij hopen het van harte voor Suriname, maar willen hieraan nog den wensch toevoegen, dat van overheidswege, alles wat in haar bereik is, gedaan worde om den geest van veerkracht bij den grooten landbouw, die der *Nieuwe Surin.* theorie ten spijt niettegenstaande evolutie maar niet sterven wil, aan te moedigen, dat b. v. uit de omstandigheid, dat men ter vergadering van den 2den Juni niet weten wilde van eene petitie in zake de cacao-crisis aan de Koningin, en dat men nog een ton gouds voor een prijsvraag zou kunnen uitschrijven, nog afgeleid worde, dat bestuurshulp overbodig is.

Er zullen er onder de surinaamsche ondernemingen zeker wel zijn, die bouwend op eigen kracht zich zelve er weder bovenop zouden kunnen werken, maar het geheel? Mariënbosch! En het bestuur vergete niet, de heer Curiel herinnerde er ter genoemde vergadering nog even aan, dat het uit de hulp aan de planters door overname van werkvolk, zelf een voordeeltje trok, in den vorm van goedkoope werkkrachten, die het anders zelf had moeten aanvoeren.

Curaçao. Wij verschillen ten opzichte van den, door president Castro ten behoeve van het rechtstreeksch handelsverkeer tusschen de landen van herkomst en de venezuelaansche havens, getroffen en voor den handel op de Antillen hoogst nadeeligen maatregel, van meening met alle curaçaosche bladen, die éénstemmig aandringen op door de nederlandsche regeering in deze aangelegenheid te doene stappen van onvriendschappelijken aard.

Zoo wordt er op gewezen, dat de gouverneur van Trinidad reeds een ernstig vertoog ter verdere doorzending aan den engelschen zaakgelastigde te Caracas zou hebben gericht, terwijl *El Siglo XX* weet mede te deelen, dat indertijd gouverneur Barge, wien nu juist, blijkens een schrijven uit Curaçao aan de *Nieuwe Rott. Cour.*, na afloop zijner scheidsrechtelijke zending, zoowel van amerikaansche als van venezuelaansche zijde blijken van waardeering mochten ten deel vallen, den toenmaligen president Andrade, die Curaçao met een dergelijken slag bedreigde als waardoor het nu getroffen is, tot inkeer zou hebben gebracht, door de ondershandsche waarschuwing, dat een eventueel decreet in bedoelden zin de arsenalen van Curaçao zou open zetten.

Wat Trinidad betreft, werd reeds meermalen tegen de beschermende venezuelaansche politiek protest aangeteekend, zonder dat zulks baatte, en waar president Castro, niettegenstaande het, voor zijn land toch nog altijd hoogst onaangenaam duitsch-engelsch avontuur, niet schroomde ook een engelsche kolonie door zijne politiek te treffen, zouden we niet weten, hoe ons land hem tot inkeer zou kunnen brengen anders dan door diplomatiek beleid, tenzij we, steunende op het kleine beetje meer macht ter zee, tot een maatregel onze toevlucht zouden nemen, die, al mocht gouverneur Barge daarmeê eens gedreigd hebben, wat we nog betwijfelen, zeker niet door de nederlandsche regeering kan noch mag worden gesanctionneerd.

Van Vreemde Koloniën.

Duitsch-afrikaansche spoorwegen. We hebben 't al meer over dit onderwerp gehad en komen nu hierop slechts terug, omdat nu onlangs door den duitschen Rijksdag de wetsontwerpen werden goedgekeurd, die betrekking hadden op den aanleg van twee spoorwegen in duitsch-afrikaansche koloniën, van de lijn Lome—Palime in de kolonie Togo en van de lijn Dar-es-Salam—Mrogoro in Duitsch Oost Afrika.

't Heeft heel wat voeten in de aard gehad voordat het zoover gekomen is, dat den 16en Juni ll. beide wetsontwerpen in derde lezing werden aangenomen. De aanleg van de Togo-lijn was wel al zoo goed als verzekerd, hetgeen evenwel niet van de lijn Dar-es-Salam—Mrogoro kan worden gezegd, die al 'n heele lijdensgeschiedenis achter den rug heeft, voordat nog de eerste spade in den grond gestoken is.

Ongeveer vijftien jaren is 't nu al geleden, dat men in de vergaderingen der »Deutsche Kolonial Gesellschaft« over het nut van een lijn begon te spreken, die heel Oost-Afrika van het Oosten naar het Westen zou doorsnijden. De groote opstand der Arabieren in 1888 bracht genoemd plan op den achtergrond, vanwaar het echter in 1899 weêr werd te voorschijn gehaald, in zooverre dat een beiersch consortium werd opgericht, hetwelk zich ten doel stelde om het tracé te bestudeeren van een lijn, die de haven Bagamojo met de hoofdstad Dar-es-Salam, het eveneens aan de kust gelegen uitgangspunt der aan te leggen lijn naar het binnenland zou verbinden. Dit liep op niets uit en twee jaren lang hoorde men weer niets van het plan, totdat in Maart 1901 in eene, door de eens souvereine »Deutsche Ostafrikanische Gesellschaft« belegde vergadering van Afrika-kenners de wenschelijkheid werd uitgesproken van den aanleg van een centralen spoorweg in bedoelde kolonie. Er werd toen echter aan den aanleg van den Oesambara-spoorweg den voorrang verleend, omdat men vreesde voor den centralen spoorweg het kapitaal niet in voldoende mate tot deelname te kunnen bewegen, zonder rentewaarborg van den Staat, die toen evenwel daar niets van weten wilde.

Om de regeering te overtuigen dat het plan zeer wel uitvoerbaar was, zond men den genie-luitenant Schlobach naar Oost-Afrika met opdracht om het terrein tot Mafisi zorgvuldig te bestudeeren. Op het einde van het jaar 1894 was intusschen door den directeur van koloniën, de »Deutsche Bank« en de »Ostafrikanische Gesellschaft« eene overeenkomst geteekend, waarbij partijen zich verbonden om ieder een bedrag van 100.000 marken ter beschikking te stellen voor de voorbereidende werkzaamheden. De minister van financiën von Miquel, en de rijkskanselier, prins von Hohenlohe, verklaarden zich zelfs bereid om den gewenschten waarborg te verleenen. Onmiddellijk werd een Comité voor den centralen spoorweg in Duitsch Oost-Afrika ingesteld, waarvan de heer Oechelhauser president werd.

Men hoopte al eerlang het streven met succes bekroond te zien, toen moeilijkheden zich begonnen voor te doen. In de eerste plaats waren de leden van het Comité het onderling niet eens over de vraag of de spoorweg van Dar-es-Salam of van Tanga zou moeten uitgaan. Terwijl nu sommigen wilden dat men een spoorlijn zou aanleggen van Tanga naar het Victoria-Nyanza, om de Engelschen daar vòòr te zijn, schaarden anderen zich aan de zijde van Dr. Oechelhauser, die aanleg voorstond van een lijn, welke Dar-es-Salam met Tabora zou verbinden, vanwaar dan twee zijlijnen, de eene naar het Victoria—Nyanza, de andere naar het Tanganyika-meer zou gaan. Ten slotte was het dit plan, dat de meeste stemmen op zich vereenigde. Alles wees er op dat spoedig tot de uitvoering zou kunnen worden overgegaan en zulks te meer, wijl luitenant Schlobach de beste inlichtingen overlegde omtrent kosten van aanleg en verwachtingen van de lijn. Men ging zich al aan gedetailleerde berekeningen wagen. Zoo zou b.v. de aanleg per kilometer op hoogstens 33000 marken komen te staan. Deze en andere schattingen kwamen der regeering ietwat fantastisch voor, waarom ze in Augustus 1896 den wensch te kennen gaf, dat luitenant Schlobach wederom naar Afrika zou vertrekken om zich meer nauwkeurige inlichtingen te verschaffen. Maar, in de maand October van datzelfde jaar trad de heer Kayser, die het plan goed gezind was, als directeur van koloniën af, en werd vervangen door baron von Richthofen, die meer gevoelde voor de lijn Tanga—Victoria Nyanza. Achttien maanden gingen voorbij zonder dat men iets verder kwam. Maar in 1898 werd de heer von Buchka tot onder-staatssecretaris voor de koloniale aangelegenheden benoemd. Men verwachtte veel goeds voor het spoorwegplan van dezen nieuweling in koloniale zaken. De Koloniale Raad stelde der regeering voor aan de kolonie een subsidie van twee millioen marken te verleenen om met den aanleg te kunnen beginnen. Doch de heer von Buchka, ook niet graag over één-nacht ijs gaande, bepaalde er zich voorzichtigheidshalve toe, om den Rijksdag een crediet van 100000 marken ter bewilliging voor te leggen, welk crediet zou moeten dienen om het tracé Dar-es-Salam—Mrogoro te bestudeeren. De Rijksdag verwees het voorstel naar de budget-commissie, die het verwierp. De woede in den lande in koloniale kringen was groot, en generaal von Liebert nam zijn ontslag als gouverneur van Duitsch Oost-Afrika. Ten einde de gemoederen der voorstanders van het spoorwegplan tot bedaren te brengen en hun te doen inzien, dat er voor de regeering slechts van uitstel, niet van afstel sprake kon zijn, werd den kolonel der genie Gerding opgedragen, zich naar Oost-Afrika te begeven en een uitvoerig rapport in deze aangelegenheid op te stellen. In de maand Juni van het jaar 1900 namen de zaken een andere wending. De heer von Buchka, die zich wat al te royaal betoond had bij het verleenen van land-concessiën in Kameroen, was bij den keizer in ongenade gevallen, en werd, twee maanden later, door Dr. Stuebel, vervangen, wiens bevoegdheid op koloniaal gebied algemeen erkend werd. Den 6den November 1900 schreef de heer Stuebel, in antwoord op de aanbieding van een bedrag van 100,000 marken, ten behoeve van de voorbereidende werkzaamheden aan den spoorweg, aan de »Deutsche Kolonial Gesellschaft« onder dankbetuiging voor het aanbod, hetwelk hij niet kon aanvaarden, dat spoorweg-aanleg ook hem voor Duitsch Oost-Afrika hoogst noodzakelijk voorkwam. In het voorjaar 1901 had de heer Stuebel reeds een ontwerp gereed, waarbij den Rijksdag de bewilliging van een crediet ten bedrage van 2 millioen marken zou worden voorgelegd, maar op het laatste oogenblik bedacht hij zich, vreezende voor een échec. Hij overlegde toen met de »Deutsche Bank«, werd het hiermede eens over de oprichting van een Maatschappij, die zich met den aanleg zou belasten, en vroeg hierop aan den Rijksdag slechts om een rentewaarborg te verzekeren over een kapitaal van 24 millioen marken. Dit voorstel gaf den 24sten April 1901 aanleiding tot een uitvoerig debat in den Rijksdag, waarbij de directeur van koloniën, de minister van buitenlandsche zaken en van financiën, tot zelfs de rijkskanselier achtereenvolgens het voorstel verdedigden. De Rijksdag verwees de crediet-aanvrage naar de budget-commisie, die het voorstel aanhield tot Maart 1902 en het ten slotte met 13 tegen 10 stemmen aannam. Toen zij er nu meê voor den Rijksdag kwam, verwees deze het voorstel naar de Commissie, onder voorgeven, dat de financieele toestand van het rijk zich verslimmerd had. De Commissie bracht verschillende wijzigingen in het ontwerp, doch op het oogenblik dat het definitief aan het parlement zou worden voorgelegd, trok de regeering het voorstel weder in, met de verklaring dat zij het in de herfstzitting van 1902 zou indienen. Het werd echter 1903 en wel ver in dat jaar, voordat zij aan haar voornemen gevolg gaf, dat nu eindelijk de goedkeuring van den Rijksdag mocht verwerven, die het voorstel betreffende de lijn Dar-es-Salam—Mrogoro met 149 tegen 83 stemmen aannam. Opmerkelijk is, dat terwijl volgens Pierre Decharme's *Les chemins de fer dans les colonies allemandes*, den 24en April 1901 vrijzinnigen en sociaal-democraten, met name o. a. Richter en Bebel, vóór het regeeringsontwerp het woord voerden, nu de afgevaardigde Richter tegen het ontwerp te velde trok met een vuur en met argumenten, die den pro-redenaar, graaf Arnim, aanleiding gaven tot de opmerking: »'t Is toch wel komiek, wanneer we in 1904 zien, dat partijen, die den vooruitgang huldigen, verklaren: in den strijd tusschen lastwagen en locomotief, geven wij voor de ontwikkeling van het verkeer aan den lastwagen de voorkeur."

Gedurende de discussiën werden door een afgevaardigde, dr. Südekum, de landconcessiën ter sprake gebracht, die aan de spoorwegmaatschappij zullen worden verleend.

Aan het werk van den heer Decharme ontleenen we, dat voor elken kilometer aangelegde lijn, de Maatschappij, die zich met den aanleg belast, het recht heeft om 2000 hectaren grond uit te kiezen uit de domaniale terreinen langs den spoorweg, met dien verstande, dat zij bij de keuze binnen den afstand van 100 kilometers aan weerszijden van den weg moet blijven. De keuze moet bloksgewijze geschieden, waarbij tusschen ieder blok een open ruimte van minstens gelijk oppervlak moet worden gelaten. Der Maatschappij wordt gedurende 15 jaren het recht gelaten om wat ze uitkoos tegen andere terreinen in de aangewezen strook te verwisselen. Bovendien zal de Maatschappij gedurende 15 jaren het recht hebben om voor elken kilometer aangelegde lijn een oppervlakte van 500 hectaren, tot een totaal van 115000 hectaren, voor mijn-exploitatie te verlangen. Bovendien zal de Maatschappij gedurende de vijf eerste jaren niets aan mijnrechten hebben te betalen, doch te beginnen met het zesde jaar aan de algemeene bepalingen daaromtrent onderworpen zijn. Zij wordt gedurende vijf en twintig jaren bovendien vrijgesteld van alle grondlasten.

Wat het maatschappelijk kapitaal betreft, was dit op 24 millioen marken vastgesteld, rekening houdende met smal spooraanleg, dat is met een spoorwijdte van 0.75 meter. De aanlegkosten werden bij deze wijdte op circa 75000 mark per kilometer geraamd. Wijl nu de Rijksdag echter zich voor het 1 meter breede spoor verklaarde, zullen naar graaf Arnim opmerkte per kilometer lijn 10000 marken meer aanlegkapitaal worden vereischt, dus voor de 225 kilometer van de heele lijn $2\frac{1}{4}$ millioen marken meer noodig zijn, waarvoor nu ook 3 percent rente werd gewaarborgd.

Fransch-koloniale inkrimping. Inkrimping is eigenlijk het rechte woord niet voor het plannetje, dat de heer Onésime Reclus in een onlangs uitgekomen werk: *Lâchons l'Asie, prenons l'Afrique* ontvouwt. Men zou veeleer van koloniale concentratie moeten spreken, waar het toch in de bedoeling van den schrijver ligt, om het koloniaal gebied der fransche republiek tot het zwarte werelddeel te beperken, met de noodige afronding van haar huidig bezit.

»Laten we de fransche Antillen met Guyana er bij, toch prijs geven en niet wachten tot Uncle Sam ons die bezittingen, zonder er eenige vergoeding voor te geven, afneemt. Laat ons afzien van het bezit van al die eilandjes en eilanden in de Zuidzee: Tahiti, de Markiezen, Nieuw-Caledonië...: dat alles ligt veel te ver en het minste eilandje in onze buurt heeft veel meer waarde voor ons dan al die eilandgroepen aan den anderen kant van de wereld,« predikt Reclus zijn landgenooten voor.

Met Indo-China, waar hij erkent dat de Franschen werkelijk reeds veel hebben tot stand gebracht, zit hij een oogenblik te houden, voordat hij het als ballast uit het fransche koloniale schuitje werpt.

Maar Indo-China komt hem voor niet bestemd te zijn, deel uit te maken van het Groote Frankrijk der toekomst, waarvan hij droomt. De Franschen zullen er niet in slagen de gelen tot zich te trekken, die integendeel zich wel aan de fransche overheersching zullen weten te onttrekken, met medewerking van europeesche natiën, die aan Frankrijk de oupprematie in Azië zullen betwisten.

O! roept de schrijver uit, wanneer men zich toch, gebruik makend van het psychologisch moment, zich met Duitschland had weten te verstaan, toen Engeland aan Zuid-Afrika de handen vol had.

Volgens den schrijver ware het dan met onze onafhankelijkheid en die van België gedaan geweest, België met den Congostaat aan Frankrijk en Nederland met zijn »pares der zee« aan Duitschland toegewezen. Dat iedereen wete dat wij de aangewezen erfgenamen dier eervolle natiën zijn, niet op dit oogenblik, door moord, maar in een onbepaalde toekomst, wanneer Holland en België krachtens eigen innerlijken drang zich het eene tot Duitschland, het laatste tot Frankrijk zullen voelen aangetrokken.«

Ter verzekering van het eilandbezit in den Indischen Oceaan, zou dan Indo-China aan Duitschland kunnen worden afgestaan, terwijl Duitschland dan wel Kameroen en Togo of Oost-Afrika zou willen missen en op den koop toe eens vriendschappelijk de elzas-lotharingsche quaestie met Frankrijk bespreken, om die tot een goed einde te brengen.

Frankrijk heeft echter de goede gelegenheid laten voorbijgaan, om aldus dit zaakje te regelen en nu moet het maar zien op een andere manier van Indo-China af te komen, tegen billijke vergoeding.

De toekomst van het koloniale Frankrijk ligt voor dezen schrijver in Afrika. Al het andere acht hij maar ballast.

Voornaamste inhoud van Nederlandsche Tijdschriften voor Oost- en West-Indië.

Tijdschrift voor Nijverheid en Landbouw in Ned.-Indië. Mei 1904.

De gevolgen eener ontwouding van het eiland Noesa Kembangan, afdeeling Tjilatjap, residentie Banjoemas. — J. Haga: Bereiding van verbandartikelen in Ned.-Indië. — H. 's Jacob: Een woord over het beheer van bevloeiingsafdeelingen. — Het ketelvraagstuk met het oog op electrische centralisatie. — De toekomst der suikermarkt in 1904. — L. L. A. Maurenbrecher: Kina en kinine. — Geld- en wisselmarkt, vracht en assurantie. — Productenmarkt en productenprijzen in Mei 1904. — Europeesche houtmarkt. — Persoverzicht.

Indisch Militair Tijdschrift. 1904. No. 6.

L. G.: Over infanterie-opleiding. — Kooy: Tijgerjacht en jachtcommando's (slot). — v. d. B.: Wat leert ons de Zuid-Afrikaansche oorlog? XIII. — Maatschappelijke verplichtingen. — Felix: Beschouwingen over »Fluitsignalen en wenken bij de vechtwijze tegen den Atjehschen vijand in het jaar 1903, door R. B. M. de Wijs." — U.: Taalzuivering of purisme. Open brief, met een antwoord van de Redactie. — B.: Voorstellen naar aanleiding van de gehouden veldoefeningen en meerdaagsche oefeningen. — J. M. Baretta: De Russisch-Japansche oorlog (vervolg). — G.: Beoordeeling van de Java-oorlog van 1825—30, door P. J. F. Louw, 3e deel. — d. G.: Drossen van Javaansche militairen, enz.

De Indische Mercuur. 5 Juli 1904. No. 37.

Koloniaal Museum. — Nogmaals iets over mais. — De suikerproductie van Java in de campagne 1903. — Soerabajasche boycotquaestie. — Vereeniging voor den grooten landbouw. — Katoencultuur in Suriname. — Koloniaal Museum (uit het jaarverslag). — Verslagen van Maatschappijen, enz.

NAAMLIJST VAN LEDEN toegetreden tot de Vereeniging „Oost en West" in de maand Juni 1904.

Heer J. J. Lans	's-Gravenhage	f 5.—	Lid.
Mevr. Lans geb. Brunsveld v. Hulten	"	5.—	"
Heer J. P. W. Meijer	"	2.50	"
Mej. L. Smissaert	"	1.50	"
Heer W. J. van Gorkom	"	2.50	"
Mevr. W. H. G. Herklots geb. v. Deun	"	2.50	"
Heer S. Hissink	"	1.50	"
Mevr. A. A. van der Willigen	"	1.50	"
" D. F. Battaerd geb. Int'velt	"	1.50	"
Heer G. A. Platt	"	1.50	"
Mevr. de Wed. Wiggers v. Kerchem	Leiden	4.—	"
" I. Tholozan	Nice	2.50	"
Heer P. W. J. van der Schoot	Nijmegen	1.50	"
" C. Kloos	Rotterdam	1.50	"
" J. Musly	"	2.50	"
Mevr. L. J. G. Buijs geb. v. Everdingen	Scheveningen	2.50	"
Heer U. E. van Dijk	Utrecht	1,50	"
Mevr. L. Nissen Philipson geb. Radersma	Yokohama	2.50	"

Aan Donat., Leden en Abonn., *die verhuizen* of het *Weekblad niet geregeld mochten ontvangen* wordt verzocht hiervan *kennis* te *geven aan den Administrateur, Riouwstraat* 219, *den Haag.*

Lijst van aangekomen en vertrokken passagiers uit en naar O.-Indië.

Passagierslijst van het ss. Koningin Wilhelmina, vertrokken 2 Juli 1904 van Amsterdam naar Batavia.

Te Amsterdam scheepten zich in:

Mej. W. H. van Zijll de Jong, mej. D. L. Udo de Haes, J. H. E. Cobet en echtg., mej. A. W. Dudok van Heel, mej. J. J. Ch. Hissink, mej. E. Ploom, H. Harbord en echtg., J. J. Kimmel, echtg. en 2 kinderen, mej. E. J. Malmberg, D. Davidson, W. N. Swart, J. Luiks.

Te Genua zullen zich inschepen:

H. E. Driessen, C. Kepper, F. L. van Ravenswaay, F. C. Nienaber en echtg., H. J. Smit, W. H. R. Ahmeier, B. Frangenheim, J. van Rijn van Alkemade, J. O. A. Lochmann van Bennekom, echtg. en kind, mej. A. Gokkel, ds. L. Netelenbos, echtg. en kind en mej. I. Zuidema, D. M. Kan en echtg., H. Stheeman, C. Cox, mej. A. Bregman, L. Gorris.

Naar Genua:

Mr. K. M. Phaff, jhr. mr. P. J. van Beijma, jonkvr. S. S. van Beijma, mr. J. G. Vogel en echtg., W. M. Gasman, J. H. F. Bas, mr. J. Kappeijne van de Copello, echtg., kind en kinderjuffrouw, mr. W. R. P. baron van Motz van Enghuizen, mevr. E. Windust, mevr. C. Perk, I. J. F. Verdonck.

ADVERTENTIEN.

den Haag
Pension Koninginnegracht 47
geopend geheele jaar.
H. W. G. ROOSEBOOM.

Nice
Pension Hollandaise
VILLA NINE.
Avenue Auber
geopend NOVEMBER—JUNI.
H. W. G. Rooseboom -- H. E. van Blommestein.

Middelbare school voor Handel en Administratie.
Laan v. Meerdervoort 104, 's-Gravenhage.

Drie-jarige voorbereidende cursus, aansluitende bij de 6e kl. eener school voor M. U. L. O.

Twee-jarige cursus voor Handel of Administratie, aansluitende bij den voorbereidenden cursus en opleidende voor den handel of administratieve betrekkingen.

Een-jarige vervolgcursus voor **leerling-consul** aansluitende bij den tweejarigen handelscursus.

Een-jarige vervolgcursus voor **akte Staatsinrichting M. O.** aansluitende bij den tweejarigen administratie-cursus.

Avondcursussen voor volwassenen tot opleiding voor de **Praktijkexamens** in Boekhouden en Handelscorrespondentie in de 4 talen.

Nadere inlichtingen bij den directeur,
F. TIJMSTRA.

R. E. J. Zieck en Zoon,
KLEEDERMAKERS,
Franklinstraat 92
en
Jan van Riebeekstraat 56,
DEN HAAG.
Leveren KLEEDING NAAR MAAT
van solide stoffen en billijken prijs.
Atelier voor nette reparatiën.

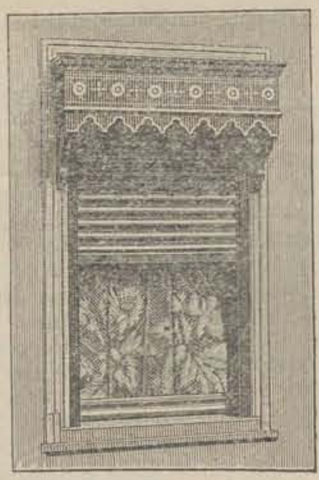
P. Happel Jr.
CUISINIER.
v. Kinsbergenstraat 85d,
DEN HAAG.
Uitzending van Diners.
Koude en warme Schotels.

„SIMPLEX"
FRANS ERNST,
Buitenhof 1, 's-Hage.
„Sport en Spel"
„Schaatsen".

Medailles d'Or et de Vermeil Obtenues
aux Expositions
DU TRAVAIL de PARIS et LION
Marie Derwel,
Corsets sur Mesure
LA HAYE.

MARIE DERWEL
Jacob v. d. Doesstraat 36
la Maison est transferée
Anna Paulownastraat 45.

HEINEKEN's
(Oudste) Glazenwasscherij
Stoom Jaloezieën- en Rolluikenfabriek.
Driehoekjes 3, voorh. Wagenstraat 39a, Den Haag.
Telefoonnummer 2478.
Amsterdam, v. d. Helststraat 1.
Utrecht, Potterstraat 20.
Hilversum. Arnhem. Nijmegen.

Brandapparaten
der nieuwste vinding, van de eenvoudigste tot de meest complete.
Groote voorraad Fijne Houtwaren.
TENZER'S VLOEIBARE VERF voor Hout, Gobelin, Fluweel, enz.
TENZER, Oude Molstraat 15, Den Haag.
Eenigst speciaal Magazijn. Geen goedkooper adres in Binnen- of Buitenland.

A. A. KNUIJVER & ZONEN,
Hofleveranciers
van H. M. de Koningin en H. M. de Koningin-Moeder.
Gedempte Raamstraat 11-12,
'S-GRAVENHAGE.
Ned. Fabriek van
Banieren, Vaandels, Militaire Borduurwerken.
Inrichting voor 't borduren van
Lambrequins, Stoelzittingen, enz.
Uitgebreide Weverij en Passementfabriek
voor de vervaardiging van **Franjes, Embrasses en Agrementen** in soliede qualiteit en iedere verlangde kleur.
CONCURREERENDE PRIJZEN.

Pension Büchner.
Laan van Meerdervoort 198,
hoek PERPONCHERSTRAAT,
Den Haag.
Logies te bespreken
maand, week en per dag.

Fournisseurs de la Cour.
KOK & ZOON,
Tailleurs,
VEENESTRAAT 39,
La Haye.
Maison recommandée pour costumes „Genre Tailleur" pour Dames.

F. H. BOTHE,
21, Veenestraat -- Den Haag.
SPECIALITEIT IN
GEKLEURDE, ZWARTE en CRÊME STOFFEN.
Nouveauté's voor elk seizoen.
STEEDS GROOTE ASSORTEMENTEN. BILLIJKE PRIJZEN.

TRADING Co. LATE
Perry & Co.
6, Hoogstraat 6.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.
IJZEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
Perry & Co.
6, Hoogstraat 6.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.
LEEREN KOFFERS.

TRADING Co. LATE
Perry & Co.
6, Hoogstraat 6.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
HANDKOFFERS.
Van af f 3.— tot f 60.—.

TRADING Co. LATE
Perry & Co.
6, Hoogstraat 6.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
RIETEN KOFFERS.
LICHT. — SOLIDE.
70 pCt. vrachtbesparing.

BROCADES & STHEEMAN. — MEPPEL.
Fabriceeren alle Gecomprimeerde Geneesmiddelen,
Huis- en Plantageapotheken, Handapotheken voor Doctoren en Mijnwerken.
Gecomprimeerde Photo-Artikelen.
CASCARA-PASTILLES } zeer aangename laxeermiddelen.
WONDEROLIE-PASTILLES }
INDISCHE GENEESMIDDELEN STEEDS VERSCHE AANVOER.
LEVERANCIERS VAN MEERDERE REGEERINGEN.
Zie aanbevelingen **Nederl. Roode Kruis, Dr. Romeyn, Prof. Korteweg Dr. Lingbeek, Dr. v. d. Capellen,** enz. enz.
Bijna ieder geneesmiddel kan in gecomprimeerden vorm gemaakt worden.
Vraag slechts ons Fabrieksmerk. Te bekomen bij alle Apothekers.

BOEATAN.
Permanente Tentoonstelling
en
Verkoop van Indische Kunstnijverheid en Huisvlijt
PLAATS 9, DEN HAAG.
Vrij entrée.
Open op werkdagen van 10 tot 6 ure.

Pas ontvangen: een keurig bamboe **Serre-Ameublement; Vorstenlandsche Batiks** behalve **Sarongs, Kain-pandjang, Kembens** en **Hoofddoeken** — beide laatsten zeer geschikt voor piano-loopers en tafelkleedjes — ook kleinere stukken voor kussentjes kleedjes, boekomslagen enz. Verder **prachtige doeken uit de Bataklanden.**

Steeds voorradig: **geciseleerd geel en geslagen rood koper, hout-** en **bamboe snijwerk, koffoweefsels, Atjeh-doeken** en andere **zijden** en **katoenen Weefsels** ook van de Padangsche bovenlanden en uit de bekende werkplaats te **Pekajon.**

Een **boudoir-ameublement met koffo bekleed,** andere meubels in Indischen stijl **Wajangpoppen, Vlechtwerk** en **Kralenarbeid, Indiaansch** en **Boschnegersch aardewerk,** en **Vlechtwerk** uit West-Indie, **ingemaakte Vruchten** en **Zuren** van Suriname enz. enz.

Photo's van Ned-Indië.
Thee, Tamarinde-limonade of Tintjao met Indisch gebak: van 3 tot 6 ure.

C. HOYNG,
Den Haag. — Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden gratis op aanvrage toegezonden.

Echt Chineesche Thee,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

Vraagt **de bekende Saucen en** FABRIEKSMERK T&D GEDEPONEERD Uw Leverancier **Groenten, Soepen, Zuren van de Firma**
TIELEMAN & DROS, *Leiden.*

Het weekblad **Themis**, Redacteur FRANS SCHAAP Jr., Den Haag publiceert voortdurend een verscheidenheid van belangrijke bijzonderheden omtrent faillissementen, verdachte financieele aangelegenheden en verkeerde toestanden op rechtskundig gebied.

Voortdurende lezing van **Themis** zal menigeen voor schade vrijwaren.

Op het blad zijn geabonneerd: Rechterlijke Ambtenaren, Advocaten, Notarissen, Deurwaarders, Bankiers, Kooplieden, Fabrikanten, Winkeliers en Particulieren.

Behalve op uitgebreide schaal in Nederland, wordt het blad ook gelezen door verschillende Hollanders in Duitschland, België, Frankrijk, Engeland en Oost-Indië.

Prijs per jaargang ***f 4.-.*** Los nummer franco na inzending van ***f 0.50.***

OOST en WEST.
RESTAURANT
LAAN VAN MEERDERVOORT 195.
Open iederen **werkdag** van **10** ure v.m. tot **7** ure 's avonds.
Des **Zondags** van **12** tot **7** ure n.m.
Toegang voor leden der Vereeniging en geïntroduceerden.
Eenvoudige rijsttafel, bestaande uit rijst, sajor of kerry, één vleeschgerecht en sambal (**plat du jour**) *f* 0.80.
Diné *f* 1.50 bestaat uit bijna 't dubbele van 't plat du jour.
BONBOEKJES { **voor 12 plats du jour f 7.00,** **voor 12 diners f 12.50.**
Het lokaal is **telefonisch verbonden,** zoowel ten gerieve der leden, als tot ontvangen van bestellingen.

Nederlandsch Wapenmagazijn
voorheen S. DE JAGER,
HAARLEM, Barteljorisstraat 32.
's GRAVENHAGE. Spui 12.
Fabriek van Wapens en Schermartikelen.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam. 1904	van Marseille. 1904	te Port-Said. 1904	te Padang. 1904	te Batavia 1904
Gedé	23 Juli	4 Aug.	9 Aug.	28 Aug.	30 Aug.
Oengaran	6 Aug.	18 „	23 „	11 Sept.	13 Sept.
Sindoro *	20 „	1 Sept.	6 Sept.	25 „	27 „
Salak	3 Sept.	15 „	20 „	9 Oct.	11 Oct.
Lawoe	17 „	29 „	4 Oct.	24 „	26 „
Ardjoeno	1 Oct.	13 Oct.	18 „	7 Nov.	9 Nov.
Goentoer *	15 „	27 „	1 Nov.	21 „	23 „
Merapi	29 „	10 Nov.	15 „	5 Dec.	[illegible] Dec.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.
De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*
De Agenten: **Eijkensluyters & Trom** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage*

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.